

Prevence kyberšikany v Poradenském centru R-Ego

Bc. Eva Raková

Diplomová práce
2011

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií
Ústav pedagogických věd
akademický rok: 2010/2011

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Bc. Eva RAKOVÁ**
Osobní číslo: **H09282**
Studijní program: **N 7501 Pedagogika**
Studijní obor: **Sociální pedagogika**

Téma práce: **Prevence kyberšikany v Poradenském centru R-Ego**

Zásady pro vypracování:

Zpracování rešerše a studium odborné literatury.
Vymezení pojmů a teoretických východisek.
Příprava metodiky výzkumné části.
Realizace kvantitativního výzkumu.
Zpracování a vyhodnocení získaných dat, včetně jejich interpretace.
Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí a doporučení pro praxi.

Rozsah diplomové práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování diplomové práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

SAK, P. Člověk a vzdělání v informační společnosti. Vyd. 1 Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-230-0.

ROTTOVÁ, N. a kol. Kyberšikana a její prevence- příručka pro učitele. Plzeň: Člověk v tísni, o.p.s. Statutární město Plzeň, 2009. ISBN 978-80-86961-78-1.

CHRÁSKA, M. Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu. Praha: Grada, 2007. ISBN 978-80-247-1367-4.

Vedoucí diplomové práce: **Mgr. Radana Kroutilová Nováková, Ph.D.**
Ústav pedagogických věd

Datum zadání diplomové práce: **19. ledna 2011**

Termín odevzdání diplomové práce: **29. dubna 2011**

Ve Zlíně dne 19. ledna 2011

prof. PhDr. Vlastimil Švec, CSc.
děkan

Mgr. Soňa Vávrová, Ph.D.
ředitelka ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA DIPLOMOVÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním diplomové práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že diplomová práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – diplomovou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování diplomové práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky diplomové práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze diplomové práce jsou totožné;
- na diplomové práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně 4.4.2011

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevydělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) *Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlázení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.*

(3) *Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.*

2) *zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:*

(3) *Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacího zařízení (školní dílo).*

3) *zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:*

(1) *Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.*

3). *Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.*

(2) *Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užít či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.*

(3) *Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jim dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlídně k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.*

ABSTRAKT

Hlavním tématem diplomové práce je prevence kyberšikany v Poradenském centru R-Ego, respektive ve školských zařízeních, kde jsou realizovány certifikované programy specifické primární prevence pod vedením kvalifikovaných lektorů tohoto zařízení. V teoretické části je nejprve rozpracována teorie o kyberšikaně a rizika užívání internetu. Dále jsou uvedeny možnosti prevence kyberšikany v rodině a v Poradenském centru R-Ego.

Praktická část popisuje výzkum týkající se informovanosti rodičů o využívání internetu jejich dětí ze ZŠ ve Vlachovicích. Metodou tohoto výzkumu je dotazník, prostřednictvím kterého jsou porovnávána data získaná od rodičů a jejich dětí. Závěr práce nabízí shrnutí hlavních výstupů uskutečněného výzkumu. Přílohy obsahují materiály vztahující se k tématu práce (dotazník, informativní leták pro rodiče atd.).

Klíčová slova: Prevence, kyberšikana, Občanské sdružení R-ego, rodina.

ABSTRACT

Main topic of my thesis is prevention of cyberbullying in Civic association R-Ego or in school facilities, where are realized all programs for cyberbullying prevention under the guidance of qualified teachers from this center R-Ego. In the theoretical part, at the first is developed theory of cyberbullying and all risks of using internet. Below are all options of cyberbullying prevention in the family and in Civic association R-Ego.

In the practical part im dealing with research, which concerns the awareness of parents about using internet of their children from Primary School Vlachovice. Method of this research is questionnaire, through which are developed data from parents and their children. The conclusion provides a summary of the main outcomes of research. Attachments include materials related to the topic work (questionnaire, in-formative leaflet for parents etc.).

Keywords: Prevention, cyberbullying, Civic association R-Ego, family.

Na tomto místě bych ráda poděkovala vedoucí diplomové práce Mgr. Radaně Kroutilové Novákové, Ph. D. za odborné vedení a cenné rady během tvorby mé práce. Dále bych chtěla poděkovat Mgr. Karle Hrbáčkové, Ph.D. za pomoc při zpracování praktické části výzkumu. V neposlední řadě patří poděkování realizátorce projektu Občanského sdružení R-Ego s názvem „Činnost Poradenského centra R-Ego“, Mgr. Daně Kozubíkové a také vedení ZŠ Vlachovice za možnost provedení výzkumu.

Prohlašuji, že odevzdaná verze diplomové práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

„Měj odvahu jít proti proudu“ (autor neznámý).

OBSAH

ÚVOD	10
I TEORETICKÁ ČÁST	12
1 KYBERŠIKANA (CYBERBULLYING)	13
1.1 CHARAKTERISTICKÉ RYSY.....	14
1.1.1 Anonymita.....	14
1.1.2 Nezávislost na místě a čase	14
1.1.3 Proměna agresora i oběti	14
1.1.4 Pro pobavení kohokoliv	15
1.1.5 Obtížná kontrola a rychlé šíření	15
1.2 TYPY KYBERŠIKANY.....	15
1.3 SPECIFICKÉ PROJEVY KYBERŠIKANY	16
1.3.1 Happy slaping (veselé fackování)	16
1.3.2 Denigration (očerňování)	17
1.3.3 Masquerade (přetvářka)	17
1.3.4 Impersonation (napodobování)	17
1.3.5 Ztrapňování (score off)	17
1.3.6 Flaming (provokování).....	18
1.3.7 Outing (odhalování)	18
1.3.8 Exclusion (vyloučení)	18
1.3.9 Harassment (obtěžování).....	18
1.3.10 Bumfights (boje s žebráky)	19
1.4 TYPY KYBERAGRESORŮ.....	19
1.4.1 „Pomstichtivý andílek“	19
1.4.2 Bažící po moci.....	19
1.4.3 „Sprostý holky“	20
1.4.4 Neúmyslný kyberagresor	20
2 HROZBY UŽÍVÁNÍ INTERNETU (NEBEBEZPEČÍ INTERNETU)	21
3 PREVENCE KYBERŠIKANY	24
3.1 PRAVIDLA BEZPEČNÉHO INTERNETU	24
3.2 JAK ZMÍRNIT RIZIKO KYBERŠIKANY	25
3.3 ÚLOHA RODINY V PREVENCI KYBERŠIKANY	26
3.3.1 Zájem.....	26
3.3.2 Důslednost.....	28
3.3.3 Zabezpečení PC.....	28
3.4 ŘEŠENÍ KYBERŠIKANY	29
3.4.1 Organizace a instituce zabývající se problematikou kyberšikany.....	29
3.4.2 Legislativa	32
4 PORADENSKÉ CENTRUM R-EGO V BOJI PROTI KYBERŠIKANĚ	33
4.1 SPECIFICKÉ PROGRAMY PRIMÁRNÍ PREVENCE	33
4.2 ROZVÍJENÍ EMOČNÍ INTELIGENCE ŽÁKŮ PROSTŘEDNICTVÍM PREVENTIVNÍCH PROGRAMŮ	34
4.3 PROJEKT „ŠIKANA IN@Č“	35
4.3.1 Další realizace programu i-nebezpečí.cz.....	36

4.3.2	Skutečný příběh z praxe	37
II	PRAKTICKÁ ČÁST	38
5	CHARAKTERISTIKA VÝZKUMU	39
5.1	CÍLE VÝZKUMU	39
5.2	OBLASTI VÝZKUMU, VÝZKUMNÉ OTÁZKY A HYPOTÉZY	40
5.3	POJETÍ VÝZKUMU	41
5.4	VÝZKUMNÝ VZOREK	41
5.5	TECHNIKA VÝZKUMU	41
6	FÁZE VÝZKUMU	42
6.1	VÝBĚR VZORKU RESPONDENTŮ	42
6.2	PŘEDLOŽENÍ VÝZKUMNÝCH DOTAZNÍKŮ RESPONDENTŮM	42
6.3	ZPRACOVÁNÍ DAT A VÝSLEDKY VÝZKUMU	42
7	ZPŮSOB ZPRACOVÁNÍ DAT	43
7.1	ZPRÁVY PŘES INTERNET	43
7.2	ZABEZPEČENÍ OSOBNÍCH STRÁNEK DĚTÍ	44
7.3	RIZIKOVÉ CHOVÁNÍ DĚTÍ NA INTERNETU	47
7.4	ČINNOST DĚTÍ NA INTERNETU	50
7.5	DOBA UŽÍVÁNÍ INTERNETU DĚTÍ	54
7.6	REAKCE DĚTÍ NA PŘÍPADNOU KYBERŠIKANU	56
8	SHRNUTÍ VÝZKUMU	57
8.1	SHRNUTÍ VÝSLEDKU	58
	ZÁVĚR	60
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	61
	SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK	63
	SEZNAM OBRÁZKŮ	64
	SEZNAM TABULEK	65
	SEZNAM PŘÍLOH	66

ÚVOD

Většina dětí dnes dovede pracovat na internetu bez větších problémů. Je nespočet možností, jak se tímto komunikačním prostředkem zabavit. Mohou stahovat hudbu, filmy, hrají hry, vyhledávají nejrůznější informace nebo se stávají uživateli sociálních sítí jako je facebook, ICQ, LIDÉ. CZ, Youtube atd. Každodenně mají přístup do světa neomezených možností a tráví zde až nepřiměřenou část svého volného času.

V souvislosti s takovým jednáním stále více slyšíme o nebezpečí kyberšikany. Jedná se o zneužití komunikačních prostředků, jako je právě internet, k ublížení druhým osobám. Díky možnosti anonymity uživatelů internetu mohou kyberagresoři svůj útok dopředu promyslet, mohou urážet, napadat či vydírat, vyhrožovat oběti a nejrůznějším způsobem manipulovat. Tak jako u klasické šikany může skončit takové chování duševním či tělesným poškozením a v nejhorším případě i sebevraždou.

V České republice je kyberšikana ve srovnání se zahraničím poměrně novým problémem. Nekontrolovatelně se vyvíjí ruku v ruce s rozvojem komunikačních prostředků, rozmachem sociálních sítí (obzvláště facebooku) a také s možnostmi dětí trávit volný čas u počítače. Bohužel si většina z nich neuvědomuje, že virtuální svět funguje bez jakýchkoliv zákonitostí a vládne zde „chaos“.

V první řadě je nutné, aby se tomuto nežádoucímu jevu předcházelo, jak už vyplývá z názvu diplomové práce. Prevenci sociálně patologických jevů se věnuji již druhým rokem jako sociální pracovník v Poradenském centru R-Ego. Toto Občanské sdružení nabízí certifikované programy specifické primární a částečně sekundární prevence pro školská zařízení v jihovýchodní části Zlínského kraje. Po získaných zkušenostech jsem zpracovala nejen bakalářskou práci, ale také jsem se zúčastnila studentské vědecké odborné činnosti (dále jen SVOČ). V obou pracích se podrobněji věnuji preventivním programům. Kyberšikana byla také tématem obhájeným ve SVOČ. Rozhodla jsem se, dále rozvinout tento problém a uchopit jej z jiného pohledu.

Cílem teoretické části je definovat pojem kyberšikana, objasnit rizikové chování dětí a mládeže a popsat východiska prevence kyberšikany v Poradenském centru R-Ego. Cílem praktické části je zjistit, zda rodiče vědí, jak jejich děti skutečně využívají internet ve volném čase.

Kybešikana je patologický jev, který jak jsme se spolu s dalšími autory (Medvedová, Raková, Stavjaník, Toncrová, 2010) přesvědčili ve SVOČ, bezesporu ohrožuje uživatele komunikačních prostředků, zejména pak děti a mládež. Prevence by měla působit nejen ze strany školského zařízení a organizací zprostředkávající takové služby, ale také ze strany rodičů. Mají však rodiče dostatečné a správné informace o nebezpečí kyberprostoru?

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 KYBERŠIKANA (CYBERBULLYING)

Svět moderní technologie nabízí obrovské možnosti využití. Z jednoho místa lze vstoupit do světa kyberprostoru, a tím vést svůj pracovní i osobní život, aniž by byla potřeba osobního kontaktu. Vzniká tak nový způsob socializace člověka. Lidská schopnost tvořit a šířit informace se tak rozšířila, že z těchto informací vznikla virtuální realita.

Rychlý rozvoj informačních a komunikačních technologií (dále jen ICT) způsobil různost vnímání mezi generacemi. Starší generace si prozatím udržuje odstup od stále se zdokonalující techniky jako je např. počítač. Naopak generace mladší využívají ICT k nejrůznějším aktivitám ve škole, doma, u kamaráda či kdekoliv jinde. Mnohdy jim však schází zkušenost a nevědí, jak se vyhnout jistým nebezpečím, v tomto případě **kyberšikaně** (Sak, 2007).

Pojem kyberšikana je v zásadě pojmem novým. Dle mého názoru však kyberšikana existuje od chvíle, kdy člověk vstoupil do světa virtuální reality a tento fenomén začal řešit, až když se proměnil na nový společenský problém. Následující definice tohoto problému jsou rozdílně vyložené, podstata věci je však stejná. Projekt E-bezpečí (2009) definuje kyberšikanu jako „*zneužití ICT (informačních komunikačních technologií), zejména pak mobilních telefonů a internetu, k takovým činnostem, které mají někoho záměrně vyvést z rovnováhy*“. Haber (2010) uvádí, že „*Cyberbullying or internet bullying is a form of bullying which involves the use of email, cell phone and pager text messages, instant messaging, camera phones, and/or defamatory blogs to support repeated hostile behavior by an individual or group towards others with the intent to harm.*“ Willard (2007, s. 2) specifikuje kyberšikanu jako „*online social aggression is being cruel to others by sending or posting harmful material or engaging in other forms of social aggression using the Internet or other digital technologies.*“

V praxi to pak probíhá tak, že si děti mezi sebou posílají např. vulgární zprávy, urážejí se, nebo šíří nepravdivé informace a tímto jednáním se bez obav baví. Ve většině případů však rodiče, ani jiný dospělý o jejich „zábavě“ vůbec netuší. Není výjimkou, že nepřiměřenou komunikaci přes ICT uplatňují i dospělí lidé. Bohužel dnes ještě mnoho lidí neví, co je kyberšikana a netuší, jaké důsledky takové jednání může způsobit!

1.1 Charakteristické rysy

Proces kyberšikany se odráží ve vlastnostech virtuální reality. Kyberprostor nabízí zdánlivě jiné nástroje ubližování, než tradiční šikana. Rottová, „ et al.“ (2009) a Vágnerová (2009) uvádí typické rysy kyberšikany, které následně popisují.

1.1.1 Anonymita

Šikanování prostřednictvím ICT nahrává pachateli tím, že se může skrývat pod falešným profilem, přezdívkou, či za jakýmikoliv smyšlenými údaji. Oběť se tedy nikdy nemusí dopátrat skutečného kyberagresora, kterého ve skutečnosti může i nemusí znát, jelikož kyberagresori mohou útočit i na neznámé osoby, které si na internetu vyhledali. Anonymita dovoluje útočníkovi provést cokoli, co by si v osobním kontaktu nedovolil. Dle Hartlové (2010) komunikace v elektronickém prostředí ve srovnání s realitou není ničím zatížena. Uživatelé se nemusí zabývat svými fyzickými nedostatky, psychickými bloky z kontaktu s lidmi, sociální situací, ani společenskými rolemi. Schází zde empatie, jelikož není možné vidět okamžitou reakci oběti na útok.

1.1.2 Nezávislost na místě a čase

Kyberagresor se zpravidla fyzicky nenachází na stejném místě jako jeho oběť. Paradoxně však před záměrným útokem nelze uniknout díky snadnému přístupu k ICT z jakéhokoliv místa, v jakémkoliv čase (doma, ve škole atd.). Stačí pouze jeden podnět, který může mít nebezpečné následky (např. jednorázové vyvěšení vulgárních komentářů směřované k oběti, ke kterým mají přístup ostatní uživatelé a mohou je bez problémů dále doplňovat a šířit).

Taktéž časové hledisko nehraje žádnou roli. Útoky mohou přijít kdykoliv a kamkoliv, ve dne, v noci (Hartlova, 2010). Jak zmiňuje Vágnerová (In Hartlova, 2010) psaný projev, v tomto případě jistě negativní, má mnohem horší následky na oběti, než mluvená slova.

1.1.3 Proměna agresora i oběti

Pro kyberšikanu není potřeba fyzické síly, ale umění ovládat ICT. Oběť již není slabým jedincem v kolektivu a agresor již není dominantní člen skupiny. Prakticky kdokoli se může ocitnout na obou pólech (útočník-agresor) kyberšikany ať už úmyslně či neúmyslně. Kyberšikana nezná hranice. Může se jednat o děti, mladistvé, dospělé občany odlišného věku i pohla-

ví (např. nahrávání učitelů při výuce a následné vyvěšení materiálu na portálech s vysokou návštěvností- You Tube). Dle Hartlové (2010) hrozí větší riziko stát se obětí osobám, které trpí závislostí na ITC. Jelikož tráví ve virtuálním světě většinu svého volného času, nemají mnoho skutečných přátel a jsou zpravidla oběťmi i klasické šikany. Dále jsou to osoby, které o sobě zveřejňují více osobních údajů, než je zapotřebí. Proměnou agresora a oběti nastává začarovaný kruh, kdy se z pozorovatele kybešikany může stát oběť a z oběti naopak agresor.

1.1.4 Pro pobavení kohokoliv

Šikanování přes ICT obvykle umožňuje přístup velkému počtu uživatelů, kteří se mohou přidat, nebo vystupovat jen jako diváci. Díky celosvětové síti vzniká i obrovské publikum, jímž může být kdokoliv, kdo je uživatelem dané webové stránky. Obvykle stačí pouze jeden podnět kyberšikany a důsledky mohou být nedozírné díky rychlému šíření informací.

1.1.5 Obtížná kontrola a rychlé šíření

Zprávy či jiné podněty kyberšikany rozesílané přes ICT se velmi obtížně kontrolují. Zpravidla je potřeba více času, než se odhalí nějaký problém nebo hrozící nebezpečí.

V případě skutečné kybešikany je tak oběť vystavena neustálému tlaku z hrozby stále se vracejících útoků. Jedná se např. o urážející zprávy, které oběť nemůže vymazat (facebook). Přítomní uživatelé mohou takové materiály dále komentovat a tím i šířit přátelům ve svém profilu. Je obecně známo, že facebook patří mezi nejrozšířenější sociální sítě světa. Oběť kyberšikany je tak pod dohledem mnoha osob užívající tuto sociální síť. (Rottová, „et al.“, 2009; Vágnerová, 2009).

1.2 Typy kyberšikany

Jak už bylo zmíněno, virtuální svět nabízí nespočet možností, které se neustále rozšiřují. Stejně tak přibývají i konkrétní podoby útoků. V zásadě lze rozlišit dva základní typy kyberšikany. Dle Rottové, „et al.“, (2009) se jedná o **přímé útoky a kyberšikanu v zastoupení**. Přímých útoků se kyberagresori na kybešikaně účastní osobně. Jednotlivé zprávy rozesílají svým obětem přes ICT. Přímé útoky mohou probíhat nejrůznější formami, které dále popisují jako specifické projevy kyberšikany.

Pro kyberšikanu v zastoupení je charakteristické, že se jí spolupachatelé mnohdy účastní nevědomě. Často začíná tak, že se kyberútočník nabourá do osobního účtu své oběti a vydává se za ni. Tak může bez problémů rozesílat jejím jménem vulgární zprávy známým lidem oběti a působit jí tak komplikace v běžném životě. Tito lidé obvykle reagují na rozeslané zprávy negativisticky, a stávají se spolupachateli kyberšikany. Završením je, že kyberagresor okamžitě mění heslo nabouraného účtu oběti, takže se na něj původní majitel nedostane. Tento typ je považován za nejnebezpečnější (př. Rodiče shlédnou profil svého dítěte, který obsahuje nepravdivé informace uvedené agresorem, za které dítě neprávem potrestají.).

1.3 Specifické projevy kyberšikany

Kyberšikana obvykle začíná jako tradiční šikana. Vyznačuje se však pouze v podobě psychických útoků. Tyto útoky probíhají různou dobu, s různou intenzitou a s různými nástroji. Často se objevuje kombinace více útoků.

Je velmi důležité, aby uživatelé internetu měli vždy na paměti, že i jim mohou hrozit určitá rizika. Dle Willarda (2007) se riziko nevhodného projevování na internetu postupně stupňuje: **bezelstnost- risk – nepřiměřenost, škodlivost- nelegálnost**, aniž by si to v daném okamžiku uvědomili. Kopecký a Krejčí (2010), Krejčí (2010) a Vaňkátová (2010) uvádí různé projevy nežádoucího chování. Z těchto informací vyllynuly nejčastější specifické projevy kyberšikany, se kterými se v manipulaci s ICT můžeme setkat.

1.3.1 Happy slaping (veselé fackování)

Obecně se jedná o publikaci ponižujících materiálů (audio, video, foto), na kterých oběť vystupuje v různých situacích s cílem vystavení veřejnému posměchu všech uživatelů ICT. Tyto materiály může útočník získat nejrůznějšími způsoby. Oběť mu je může poskytnout sama bez vědomí dalších důsledků. Dále je útočník oběti může odcizit nebo si je sám „vytvořit“ s cíleným záměrem dostat oběť do ztrapňující situace. Získané materiály, pak může nejrůznějším způsobem upravovat (zfalšování, sestřihání, doplnění zvuků, ...). Happy slaping je tedy v reálu nečekaný fyzický či psychický útok směřující k vytyčené oběti, přičemž další druhý účastník agrese celý útok natáčí na kameru či mobilní telefon. Záznam je pak uveřejněn pro pobavení ostatních uživatelů ICT.

1.3.2 Denigration (očernování)

Ponižování a pomlouvání v rámci sociálních sítí, blogů, nebo jiných webových stránek lze také zařadit k projevům kyberšikany. Útočník zpravidla cítí k vytyčené oběti určitou zášť a nenávisť. Proto se snaží oběť záměrně očernit prostřednictvím nepravdivých informací. Cílem útoku je poškození jména oběti a následně i vztahů mezi jejími přáteli.

1.3.3 Masquerade (přetvářka)

Ve virtuálním světě se přetvářkou rozumí, že se útočník vydává za někoho známého oběti. V rámci své pozice jí tak prostřednictvím internetových služeb posílá nepříjemné a poškozující zprávy. Cílem je vyvolat konflikt mezi oběti a „údajným“ blízkým člověkem (kamarád, učitel, rodinný příslušník atd.). Porušené vazby mohou být dlouhodobě narušeny a vzniká tak napětí mezi lidmi, kterých se kyberšikana týkala.

1.3.4 Impersonation (napodobování)

V tomto případě se jedná o krádež identity s následným zneužitím cizí identity ke kyberšikane. Ve virtuálním světě to znamená, že se kyberútočník vydává za samotnou oběť. Může to dokázat tak, že získá přístup k jejím osobním účtům a následně rozesílá vulgární či jiné nevhodné zprávy známým osobám z adresáře oběti. Cílem je znepřátelit blízké osoby proti skutečnému majiteli daného účtu. Útočník tak může učinit několika způsoby. Může se jednat o **manipulaci s účtem** (zveřejňování falešných informací), mazání kontaktů a zpráv, rozesílání zpráv s nevhodným obsahem jménem majitele účtu nebo zneužití osobních údajů a kontaktních údajů k účtu.

1.3.5 Ztrapňování (score off)

V rámci komunikace formou ITC se jedná o ztrapňování pomocí falešných profilů sociálních sítí, blogů nebo jiných webových stránek. Kyberútočník vytvoří nový účet či profil pod jménem oběti. Do údajů o oběti pak uveřejňuje nesmyslné informace, které ji před ostatními uživateli snadno ztrapní či zesměšní. Může se například jednat o informace o sexuální orientaci atd.

1.3.6 Flaming (provokování)

Flaming se vyznačuje jako nepřátelská, provokační a urážející interakce mezi uživateli on-line komunikace (chat atd.). Útočník do diskusních fór umísťuje nevhodné a urážlivé výrazy k tématu s cílem rozvrácení diskuse. Pokud mu někdo oponuje, agrese se zvyšuje prostřednictvím nadávek a výhrůžek. Jestliže by k takové komunikaci došlo „tváří v tvář“, nejspíš by skončila fyzickým napadením. Ve virtuálním světě však vznikají tzv. flame wars- ohnivé války, které mohou vést ke dlouhodobému psychickému trápení.

1.3.7 Outing (odhalování)

Tento pojem by se dal vyložit jako zveřejňování cizích tajemství s cílem poškodit oběť. Každá osoba by si měla uvědomit, komu a jaké informace o sobě sděluje. Kyberútočník, který má k dispozici intimní či ztrapňující materiály, tak může snadno využít situace k ublížení oběti. Uveřejnění těchto důvěrných informací (fotografie, dopisy, zprávy atd.) přes ICT bez souhlasu dané osoby může dlouhodobě poškodit oběť. Krejčí (2010) tento projev šikany spojuje s pojmem Sexting, který definuje jako rozesílání vlastních odhalených fotografií, či jiných materiálů se sexuálním podtextem. Nejčastěji se objevuje v situacích navazování vztahů nebo k „okořenění“ stávajících vztahů. Zneužití nastává tehdy, kdy jeden z partnerů materiály rozšíří prostřednictvím ITC.

1.3.8 Exclusion (vyloučení)

Autoři tento pojem specifikují jako vyloučení osoby z on-line skupiny (virtuální komunity), kterou navštěvuje. Tento projev kyberšikany je velmi úzce spojen i s reálným světem. Pokud je totiž jedinec vyčleněn z online skupiny (spolužáci.cz), je velmi pravděpodobné, že se stane outsiderem i v reálné skupině (třída).

1.3.9 Harassment (obtěžování)

V souvislosti s tímto pojmem je často spojováno sexuální obtěžování. V praxi jde zpravidla o nešťastnou lásku či nezáměr žádané osoby. Útočník se snaží oběť vyvést z rovnováhy tím, že jí opakovaně prozvání, telefonuje, píše zprávy, atd. Cílem obtěžování je nejčastěji jí znepríjemňovat život oběti.

Pokud takové chování neustupuje, ale naopak se stupňuje, může přerůst v tzv. **cyberstalking**. Dle Willard (2007) se jedná o opakované obtěžování projevující se zasíláním výhružných a zstrašujících zpráv, nebo zapojováním dalších lidí do stejných aktivit, tak aby oběť měla obavy a strach.

1.3.10 Bumfights (boje s žebřáky)

Poslední projev kyberšikany, který uvádím, znamená v „mírnější“ podobě účelné ničení majetku (zastávky, automobily, výlohy atd.) a následné šíření těchto záznamů. Mnohdy se však jedná o záměrné fyzické útoky proti bezdomovcům (bití, kopání, zapalování atd.). Opět jsou takové situace dokumentovány a zveřejňovány prostřednictvím ICT (Kopecký, Krejčí, 2010; Krejčí, 2010; Vaňkátová, 2010).

1.4 Typy kyberagresorů

Z literatury jsou známy 4 typologie kyberagresorů. Pro jednotlivé typy kyberagresorů jsou typické různé styly kyberšikanování. Liší se například ve stylu, způsobu nebo motivu kyberšikanování. Podrobně tuto problematiku rozpracovala Rottová, a „et al.“ (2009).

1.4.1 „Pomstichtivý andílek“

Tento typ kyberagresora mohl kyberšikanu sám prožít, nebo je zastáncem svého kyberšikanovaného kamaráda. Jednoduše se prostřednictvím kyberšikany snaží pomstít stejným způsobem, za něco, co oběť/útočník udělali. „Pomstichtivý andílek“ je samotář, může však své pocity sdílet s nejbližšími přáteli. Pozitivním působením na takového kyberagresora může být sdělení, že ne vždy platí pravidlo „oko za oko, zub za zub“. Bránit se kyberšikaně další kyberšikanou nevede k vyřešení problému. Je nutné, aby si uvědomil, že takovým jednáním se vyznačuje stejně jako kyberagresor.

1.4.2 Bažící po moci

Jedná se o kyberagresory, kteří dávají najevo svoji sílu a moc a chtějí v druhých probudit strach. Svým chováním se vychloubají a tím tak získávají publikum. Uspokojuje je, pokud má jejich jednání odezvu, např. u spolužáků nebo přátel. Pokud se neprojeví žádná reakce okolí,

agrese se stupňuje. Zpravidla využívá kyberšikanu v zastoupení, překypuje technickými dovednostmi. Obecně může být tento typ nejnebezpečnější ze všech.

1.4.3 „Sprostý holky“

Pro tento typ kyberšikany jsou častějšími kyberagresory děvčata. Prvotním znakem je nuda, která přejde v nekontrolovatelnou „zábavu“ kyberšikanování obvykle jiných děvčat. Kyberagresorů je více a vyžadují pozornost druhých (vzbuzení respektu). Pokud „sprostý holky“ nenaleznou požadovanou radost, nastane rychlý útlum kyberšikanování.

1.4.4 Neúmyslný kyberagresor

Kyberagresor tohoto typu si zpočátku neuvědomí kyberšikanu z jeho strany. Stává se to např. při hraní her, kdy neadekvátně či nenávistně komentuje průběh hry. Důvodem může být momentální vztek či frustrace. Neuvědomují si závažnost svých reakcí. Motivem může být legrace a volnost na internetu skrytá za anonymitou. Pokud jej někdo obviní z kyberšikany, je překvapen (Rottová, a., et al., 2009).

2 HROZBY UŽÍVÁNÍ INTERNETU (NEBEBEZPEČÍ INTERNETU)

Komunikační prostředky se staly bezesporu součástí našeho života. Jen málokdo by si dovedl představit den bez mobilního telefonu či surfování po internetu. Když se ale ohlédneme do historie, zjistíme, že první počítač na světě ENIAC byl uveden do provozu v „až“ roce 1946 v USA o délce 30 m, váze 30 tun, výšce 3 m a byl využíván pouze pro matematické operace (Wolf, 2004). Je tedy neskutečné, jak se za tak „krátkou“ dobu zdokonalil do dnešní podoby, která dle mého názoru není konečná.

Neustálé „novinky“ ICT nabízí obrovské možnosti jejich využití jak pro žáky či studenty, tak i následně v mnoha povolání. Je však potřeba si uvědomit, že každá mince má dvě strany. V této souvislosti nesmíme podcenit riziko kyberšikany. Následující text obsahuje soupis základních služeb internetu a s ním i nebezpečí vzniku kyberšikany (Krejčí, 2008).

1. Instant messengery

Tento způsob komunikace lze vysvětlit jako rychlé spojení s druhou osobou prostřednictvím on-line zpráv nebo hovorů v reálném čase. Lidé jsou během několika minut schopni vzájemně komunikovat, i za předpokladu jiné aktuální činnosti. Služby zpravidla umožňují přeposílat i soubory mezi uživateli. V ČR je velmi oblíbené např. ICQ nebo Skype.

2. Chatovací místnosti, diskusní nástěnky, fóra

Tyto místnosti navštěvují miliony lidí za účelem seznámení, pobavení či diskuse na specifická témata. Mnohdy se stává, že zde řeší záležitosti, o kterých v normálním životě mlčí (v komunikaci sdílí různé pocity, řeší problémy atd.) Známy chatovacími místnostmi jsou např. Xchat, Pokec na portálu Atlas.cz atd.

3. Emaily

Prostřednictvím emailu je možné posílat jak dokumenty různého charakteru, tak fotografie i krátká videa. Tuto službu lze pokládat za nejrozšířenější z důvodu minimálních nákladů a poměrně velké rychlosti a spolehlivosti. Je využívána nejen pro osobní potřeby. Uživatelé se

zpravidla stávají i většina firem a institucí. Účet lze založit např. na seznam.cz nebo centrum.cz.

4. Videozáznamy nebo obrázky pořízené webovými kamerami

Webové kamery umožňují on-line přenos obrazových nebo zvukových nahrávek, při nichž se komunikující osoby mohou navzájem vidět. Velkou výhodou je právě vizuální kontakt při rozhovoru. Je tak možné sledovat mimiku či gestikulaci hovořících osob po internetu, které ve skutečnosti pobývají na nejrůznějších místech světa. V ČR je známým programem Skype.

5. On-line dotazování

Při on-line dotazování mohou lidé vyjadřovat své názory a postoje k aktuálním tématům. Prostřednictvím dotazníků z anket je možné zapojit se např. do debaty o celebritách, zdravé výživě, nebo hudbě. Zpravidla jsou součástí on-line tisku, na stránkách škol i firem. Výhodou je, že není nutné dotazníky nebo ankety pracně tisknout a také to, že se dovedou samy vyhodnotit.

6. Webové stránky

Není výjimkou, že webové stránky mají založeny soukromé osoby, ale i většina firem, škol a institucí. Poskytují informace v rámci World Wide Webu, které jsou zpravidla v podobě textu či multimediálních dat. Mohou obsahovat také odkazy na další webové stránky a vzniká tak obrovská síť webových stránek. Cílem je poskytnout informace, zprostředkovat data, získat zpětnou vazbu atd.

7. Blogy

Některé portály na internetu nabízejí možnost vytvoření blogu, který může mít podobu webové stránky. Jeho tvorba je jednodušší než u webových stránek, jelikož autor nemusí umět programovat. Žáci i studenti tedy nepotřebují pomoc při tvorbě svého blogu, jelikož jsou v tomto směru většinou velmi zruční. Je možné zde shromažďovat hudbu, fotografie, videa či nejrůznější texty a komentáře. Osobní blog odráží osobu autora - profil. Návštěvníci blogů se mohou k jeho obsahu vyjadřovat. Vznikají tak různé interakce a specifická sociální síť.

8. Stránky s hostitelskými videi

Rozvoj stránek se zábavnými a originálními videi vedl k jejich velké oblibě u dětí, mládeže i dospělých. Obvykle takové stránky obsahují amatérská videa, která zde uživatelé volně vkládají. V ČR patří k velmi oblíbeným např. You Tube nebo stream.cz.

9. Virtuální vzdělávací prostředí

Virtuální vzdělávací prostředí funguje obdobně jako školní třída. Nabízí studentům vzdělávat se a rozpracovávat různou problematiku prostřednictvím úkolů a testů, které ověřují úroveň získaných vědomostí. Další funkcí mohou být nástěnky, chat nebo jiný internetový záznamník. Každý student má svůj individuální účet, respektive své osobní heslo do daného systému. Příkladem aplikací jsou VLEs nebo LMS.

10. Stránky s hrami a virtuálními světy

Hry mohou uživatelé hrát s kýmkoliv, kdo je právě na dané stránce přihlášený. Během hry mohou hráči komunikovat, hrát jednotlivě i skupinově. V některých hrách je možné vytvořit specifickou postavu, která reprezentuje člověka ve virtuálním světě (Krejčí, 2008). Z praxe je známo, že hraní her na internetu je velmi oblíbenou činností dětí, mládeže, ale i dospělých. Nabídka je velmi pestrá a uspokojí širokou skupinu uživatelů. To je možná také jeden z důvodů, proč děti dnešní generace tráví nepřiměřenou dobu u počítače.

3 PREVENCE KYBERŠIKANY

Dle Koláře (2001) společnost funguje na rovnoprávnosti vztahů mezi jejími členy a skupinami. Narušením těchto vztahů může vzniknout šikana. Vykopalová (2001) zařazuje šikanování mezi formy asociálního chování a jednání v oblasti sociálně patologických jevů. Vágnerová (2009) označuje kyberšikanu jako jeden ze způsobů šikany. Proto lze kyberšikanu zařadit mezi sociálně patologické jevy do vybraných oblastí mezilidských vztahů, jelikož je zde patřičné zneužívání a pošlapávání práva oběti. V. Pokorný, J. Telcová a A. Tomko (2003) popisují sociálně patologické jevy jako určité chování jedince, které se vyznačuje nezdravým životním stylem, nedodržováním nebo porušováním sociálních norem, zákonů, předpisů a etických hodnot. Obecně se jedná o takové chování a jednání jedince, které vede k poškozování zdraví, prostředí, a ve svém důsledku pak k individuálním, skupinovým či celospolečenským poruchám.

V souvislosti s kyberšikanou je známo, že je zaměřena nikoliv na fyzické útoky, ale na psychické napadení (Vágnerová, 2009). Z praxe je známo, že emocionální poškození může být větší než fyzické ublížení, protože poškození trvá (neuzdraví se jako modřiny) a může dojít k tragickému konci. Proto je prevence velmi významnou oblastí. Pro potřeby diplomové práce se věnuji konkrétně primární prevenci sociálně patologických jevů, kterou V. Pokorný, J. Telcová a A. Tomko (2003, s. 14) definují následovně: „*Primární prevencí sociálně patologických jevů rozumíme koncepční, komplexní, cílený, plánovitý, flexibilní a efektivní soubor opatření, odborných činností a nabídek, zaměřený na posilování a rozvoj společensky žádoucích postojů, hodnot, zájmů, forem zdravého životního stylu, chování a jednání jednotlivců i skupin.*“

3.1 Pravidla bezpečného internetu

Lidé by měli mít na paměti, že internet funguje bez jakýchkoliv pravidel a zákonitostí. Jednotlivé stránky sice mohou uvádět svá pravidla, ale ani ta ne vždy zaručí bezpečné užívání. V souvislosti s vznikem kyberšikany autoři začínají hovořit o tzv. netiketě. Tento pojem by se dal definovat jako obecný rámec chování ve virtuálním světě. Nutno podotknout, že se jedná o pouhá doporučení, nikoli o nařízené jednání zaručené trestní úpravou. Netiketa by se jednoduše dala srovnat například s pravidly slušného chování v běžném životě. Problém je, že správný seznam souhrnu informací o bezpečných pravidlech nebude nikdy stejný, jelikož se

neustále vyvíjí s novými technologiemi, trendy a možnostmi internetu. Zásadním pravidlem, které bude platit vždy je, že **adresátem je vždy člověk a měli bychom na něj brát ohled**. V následujícím textu uvádím výčet pravidel, které v současné době představují Rottová (2009) a Vaňkátová (2010).

3.2 Jak zmírnit riziko kyberšikany

1. Mít na paměti, že na druhém konci je člověk a ne počítač.
2. Dodržovat standardní pravidla slušného chování tak, jako v reálném světě.
3. Nebýt útočný a agresivní.
4. Neočekávat okamžitou pozornost či odpověď ve virtuálním světě. Každý může mít jinak rychle připojení k internetu, nebo nemusí být zrovna přítomný u PC.
5. Dobře si promyslet obsah sdělení před odesláním, i v případě sporu (stručnost, jasnost).
6. Taktně zjistit, kdo je adresát zprávy v případě seznámení.
7. Ukončit komunikaci v případě vlastního přesvědčení, i když adresát nesouhlasí.
8. Navzájem si pomáhat v případě nevědomosti o možnostech internetu a naopak nezneužívat své vědomosti na úkor druhých osob.
9. Respekt ostatních osob včetně jejich soukromí.
10. Odpouštět ostatním za případné chyby.
11. Neporušovat autorská práva.
12. Neuvádět na internetu své osobní údaje a v žádném případě nikomu nesdělovat heslo.
13. Nikomu neposílat své fotografie, ani fotografie rodiny a známých.
14. Nebýt nevšimavý v případě vědomí, že někdo známý je kyberšikanován.
15. Neopětovat škodlivý způsob komunikace, nemstít se a řídit se dle správného postupu řešení kyberšikany.
16. Nechodit na schůzku domluvenou přes internet bez vědomí blízkých osob.
17. Neotevírat poštu od neznámého adresáta z důvodu šíření virů.
18. Nevěřit všem informacím vyskytujících se na internetu, nebýt přehnaně důvěřivý.
19. Seznámit se s pravidly dané stránky.

3.3 Úloha rodiny v prevenci kyberšikany

Funkční rodina plní důležité funkce, které napomáhají ke zdravému vývoji dětí. V případě projevů některých ze sociálně patologických jevů u dětí či mládeže by rodina měla zabezpečit správné zázemí pro řešení situace. Dle Elliottové (2000) není známo, zda před několika desítkami lety šikana či jiné sociálně nežádoucí jevy probíhaly ve stejné intenzitě jako dnes. V případě kyberšikany to však lze tvrdit zcela jednoznačně, jelikož se objevila až s rozmachem elektronické komunikace. V každém případě jsou projevovány snahy i o prevenci kyberšikany v domácím prostředí. Mnohdy si lidé myslí, že jsou s dětmi doma v bezpečí a nic jim nehrozí. V případě kyberšikany je však opak pravdou. Úkolem rodiny je tedy zabezpečit a projednat s dítětem jak se vyhnout škodlivému chování na internetu.

Několik institucí již vydalo určitá pravidla bezpečného internetu. Následující text konkrétně vychází z praktických příruček vydaných Olomouckým krajem (2010) a prostřednictvím Safer internet (2008a).

3.3.1 Zájem

Velmi důležité je, aby ve vztahu rodič - dítě fungovala vzájemná důvěra. Vše stojí na společné komunikaci. V souvislosti s prevencí kyberšikany autoři doporučují věnovat pozornost tomu, co dítě zajímá, porozumět činnostem, které dítě baví a dbát na vstřícnost při řešení problémů vyskytujících při dorozumívání prostřednictvím ICT. Existují konkrétní rady pro rodiče, které mohou být přínosem pro předcházení možných problémů svých dětí v souvislosti s kyberšikanou.

1. **Komunikovat s dítětem**

(Př.: rozhovor o konkrétním využití internetu, debata o výhodách/nevýhodách služeb, otázky směřující ke zjištění, zda si dítě uvědomuje nebezpečí a rizika atd.)

2. **Naslouchat dítěti**

(Př.: všimnout si toho, co dítě říká a reagovat na případné změny v chování.)

3. **Zapojit se do aktivit dítěte**

(Př.: aktivně se připojit do činnosti dětí na internetu, hledat pozitivní možnosti využití internetu, jako jsou informace, zajímavosti, zábava, hudba atd.)

4. **Zajímat se o dítě**

(Př.: věnovat pozornost činnostem dětí i dalším osobám, se kterými se dítě prostřednictvím ICT baví.)

5. Povzbuzovat dítě

(Př.: žádat dítě o ukázkou své gramotnosti na PC, motivace k otevřenosti při zjištění problémů.)

6. Pomáhat dítěti

(Př.: zopakovat a dodržovat pravidla slušného chování v souvislosti komunikace na internetu, vysvětlení důsledků nevhodného vyjadřování.)

7. Vysvětlovat dítěti

(Př.: objasnění faktu nepravdivých informací objevujících se na internetu, falešné profily, objasnění pojmu pravda/lež, diskuze o skutečném zneužití dětí prostřednictvím ICT.)

8. Chválit dítě

(Př. Pochvala za dodržování správného chování na internetu.)
(Olomoucký kraj, 2010).

Mnoho rodičů však narazí na fakt, že jejich počítačová gramotnost zaostává daleko za znalostmi jejich dětí. Je proto nutné, aby udělali maximum pro vlastní zdokonalení. Autoři uvádí opět několik tipů.

1. **Vzdělávat se** (kurzy počítačové gramotnosti, internetové stránky zaměřené na vzdělávání, hledání informací)
2. **Zájem o novinky** (trendy, zkušenosti dětí navštěvující jednotlivé stránky)
3. **Nepřehlížet možná rizika** (věnovat pozornost internetové kriminalitě a možnosti zneužití sledováním médií)
4. **Jít příkladem**
5. **Stát za svým rozhodnutím** (neustoupit ze svého příkazu)
6. **Převzít iniciativu** (upozornění na škodlivý obsah na internetu, ohlášení stránky např. na www.horka-linka.cz)

V případě již vzniklého problému dítěte je nutné věnovat pozornost změnám v jeho chování. Rodiče pak mohou včas odhalit začínající potíže a následně je řešit. Mezi varovné signály by se dalo zařadit **tajnostkaření dítěte, vyhýbání se odpovědi, odmítání přítomnosti rodiče u PC, mazání stop jeho činnosti, častější vyžadování finančních prostředků atd.** (Olomoucký kraj, 2010).

3.3.2 Důslednost

Za základ bezpečného užívání internetu je považováno respektování stanovených pravidel, hranic a povinností mezi dítětem a rodičem. Tyto pravidla by měla být srozumitelná, bez jakýchkoliv nejasností. Nedůslednost v plnění povinností může vést ke zmatku a odmítání vlastní zodpovědnosti za případné problémy. Následující text uvádí tipy, co dělat v souvislosti s bezpečným užíváním internetu.

1. Umístění počítače do společenské místnosti (fyzická i časová kontrola trávení času u PC)
2. Vytvoření, vyvěšení (na viditelné místo) a dodržování jasných pravidel práce na internetu (doba, zákaz konkrétních stránek, malé děti u PC pouze za asistence rodičů atd.)
3. Kontrola dodržování pravidel a stanovení trestu za jejich porušení.
4. Netrestat prostřednictvím zákazu internetu (děti si mohou najít jinou cestu k internetu).
5. Diskuse o volbě přihlašovacích jmen a materiálů (informace, foto atd.), které o sobě dítě na internetu zveřejňuje (důraz na ochranu osobních údajů) s cílem odstranit všechny osobní údaje z internetu.
6. Poučení o nezákonném chování (stahování softwaru atd.) a nebezpečí hrozcí při osobním setkání s novými přáteli z internetu).
7. Vytvořit na internetu seznam oblíbených stránek vhodných pro dítě.
8. Kontrola historie navštívených stránek.

Pochvala za správné a bezpečné chování internetu např. formou měsíční rekapitulace dodržování pravidel (Olomoucký kraj, 2010).

3.3.3 Zabezpečení PC

Ne vždy je rodič schopen být v dosahu dítěte, když zrovna pracuje na PC. Proto může využít technická opatření, které nabízí sám PC. Kontrolovat jdou všechny informace, které vstupují do počítače, monitorovat činnosti v souvislosti vyhledávání nežádoucích jevů a také možnost odepřít přístup na konkrétní webové stránky. Pro některé rodiče může být problém, jakým způsobem počítač zabezpečit. Jednotlivé kroky správného zabezpečení uvádí příručka pro rodiče Patron bezpečného internetu (2010) a Rodinný balíček o internetové bezpečnosti (2008b), které jsou volně dostupné na internetových stránkách.

3.4 Řešení kyberšikany

Dle Kopeckého a Krejčí (2010) neexistuje žádný způsob, jak být chráněn před útoky kyberšikany. Obětí se může stát jakýkoliv uživatel komunikačních prostředků. Riziko útoků lze pouze snížit při dodržování již uvedených pravidel bezpečného internetu. V případě útoku autoři (Kopecký, Krejčí, 2010; Vágnerová, 2009) uvádějí následující kroky řešení, které jsem rozšířila na základě zkušeností z praxe.

1. Ukončit komunikaci s útočníkem bez zpětného útoku, mstění se.
2. Blokovat útočníka v přístupu k oběti při využívání dané služby (nahlásit jej poskytovateli, změna profilu), vytisknout škodlivé materiály jako důkaz.
3. Odhalení pachatele v případě, zda je to možné (na základě jeho profilu, přátel atd.)
4. Oznámení útoku kompetentním osobám (dospělí, učitelé, osoby zabývající se problematikou kyberšikany).

Pro efektivní řešení šikany je velmi důležité, aby oběť neklesla ke stejnému způsobu komunikace z důvodu obrany. Dostává se tak do stejné pozice jako agresor. V praxi je to velmi problematické, protože lidé a hlavně děti mají tendence se bránit podobným způsobem, jako byl proveden útok.

3.4.1 Organizace a instituce zabývající se problematikou kyberšikany

V ČR je několik subjektů, na které se osoby mohou obrátit v případě kyberšikany. Jedná se o výčet institucí zabývajících se buď prevencí, nebo řešením již vzniklých problémů.

1. Evropský program Safer internet - Projekt osvětového centra bezpečnějšího internetu, www.saferinternet.cz.

Hlavním cílem je podpora bezpečnějšího internetu nebo jiných komunikačních prostředků zaměřená především na cílovou skupinu dětí a mládeže. Jedná se o program Evropské unie, který zvyšuje povědomí o nebezpečných materiálech objevujících se na internetu. Centra bezpečnějšího internetu jsou rozšířena ve 27 evropských státech včetně ČR. Do projektu Národního centra bezpečnějšího internetu patří linka pomoci a horká linka (Safer internet, 2008a)

a) Pomoc online (Internet Helpline)

Portál Pomoc online je zaměřený na prevenci rizikového chování dětí a mládeže na internetu. Nabízí informační servis o možném nebezpečí kyberprostoru v souvislosti předcházení zneužití uživatele (kyberšikana, kybergrooming, kyberstalking apod.). V případě potřeby nabízí službu krizové intervence, která je realizována dětskou poradnou. Děti a mládež mohou pokládat své dotazy vztahující se k nebezpečí, se kterými se setkávají na internetu. Je zde k dispozici bezplatné telefonní číslo asistenční služby Helpline, která je součástí linky bezpečí (116 111) a další možné kontakty. Cílem je tedy propagace bezpečného internetu, efektivní prevence a poradenství obětem internetové kriminality. Dostupné z www.pomoconline.cz.

b) Horká linka (Internet Hotline)

Jedná se o kontaktní centrum, do kterého je možné ohlásit škodlivý a nezákonný materiál objevující se na internetu (rasismus, dětská pornografie, pedofilie apod.) prostřednictvím formuláře, e-mailu nebo tzv. Červeného tlačítka. Horká linka nemůže přímo odstranit nahlášený obsah, ale po vyhodnocení škodlivosti předává případ kompetentním institucím (policii, provozovatelům internetových služeb atd.), které stanoví konkrétní opatření. Dostupné z <http://horka-linka.saferinternet.cz/>.

2. Úřad na ochranu osobních údajů

Úřad se prioritně opírá o zákon č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů. V souvislosti s rozmachem informačních technologií se objevuje ve zvyšující se míře porušování tohoto zákona. Úřad má za úkol provádět dozor nad dodržováním zákona, vést registr povolených zpracování osobních dat, přijímat stížnosti při porušení zákona a poskytovat poradenství v oblasti osobních dat. Ochranou osobních dat se rozumí zamezení neoprávněného zásahu do soukromí, shromažďování či zneužití osobních dat druhou osobou. Dostupné z www.uoou.cz.

3. Policie ČR

Policie slouží lidem v oblasti ochrany osob, majetku a veřejného pořádku, ale také v předcházení trestné činnosti. Pod její záštitou vznikají také dlouhodobé projekty celorepublikového významu. Jedním z nich je projekt "**Bezpečný internet.cz**", jehož cílem je poukázat na rizika práce na internetu a na způsoby jak se bránit v případě útoku. Úsilím je oslovit co nejvíce uživatelů internetu bez ohledu na cílovou skupinu a pomocí zvolených metod

upevňovat vhodné návyky týkající se internetové bezpečnosti. Poskytuje tak informace uživatelům v rámci jejich dalšího vzdělávání. Dostupné z www.policie.cz.

4. Každé školské zařízení (školní metodik prevence, výchovný poradce)

Mezi jednu z povinností výchovného poradce patří pomoc při řešení různorodých problémů žáků, takže např. i v pomoci v případě kyberšikany. Metodik prevence má za úkol vytvořit tzv. „Minimální preventivní program školy“, jehož aktivity jsou určeny žákům dle ročníků či aktuálně probírané látky. Dalším úkolem je zprostředkovat informace o sociálně patologických jevech jiným učitelům s důrazem na prevenci. V neposlední řadě zajišťuje spolupráci s krajským koordinátorem prevence a poradenskými institucemi nebo zprostředkovává kontakty na potřebná zařízení (Obst, 2006).

5. Projekt E-Bezpečí

Cílem je popsat a interpretovat jednotlivé komunikační praktiky elektronické komunikace, které jsou nebezpečím pro mladou generaci, jelikož většina z nich sami postrádají potřebnou mediální a komunikační gramotnost. Prostřednictvím portálu rozšiřují osvětu a prevenci těchto sociálně nežádoucích jevů, které slouží nejen dětem a mládeži, ale také pedagogům a specialistům z praxe. Známým nebezpečím je např. cyber-grooming (sexuální obtěžování dětí a mládeže s využitím internetu), cyber-stalking (útok uskutečněný komunikačními prostředky), cyber-bullying (elektronická forma psychické šikany), hoaxing, atd. Dostupné z www.e-bezpeci.cz

6. Krizová telefonní linka IPPP ČR

Institut pedagogicko-psychologického poradenství ČR nabízí podporu a pomoc při konkrétních případech tradiční šikany, kyberšikany, ale i v mnoha jiných záležitostech. Krizová linka (286 881 059 nebo +420 774 089 181) je určena žákům, studentům, rodičům, ale i učitelům. Dostupné z www.policie.cz/clanek/vite-co-je-kybersikana.aspx.

7. Poradenské centrum R-Ego Slavičín

Formou certifikovaných programů specifické primární prevence se snaží o prevenci kyberšikany u cílové skupiny dětí druhého stupně základních škol (Občanské sdružení, 2010b).

3.4.2 Legislativa

V Trestním zákoníku ČR není kyberšikana uvedena v soupisu trestních činů. To platí i pro pojem „šikany“ tradiční. Nelze je ale považovat za zcela beztrestné. Jednotlivé projevy kyberšikany by se daly přiřadit k řadě již stanovených trestních činů, včetně jejich konkrétních trestů. Tabulka znázorňuje některé trestné činy, za které útočník kyberšikany nese plnou trestní odpovědnost stanovenou zákonem (dovršení věku 15 let). Osoba mladší 15 let není trestně odpovědná, ale soud pro mládež jí může uložit některá opatření, jako jsou například dohled probačního úředníka, zařazení do terapeutického, psychologického nebo jiného vhodného výchovného programu ve střediscích výchovné péče, ochrannou výchovu.

Tab. č. 1 Přehled trestních činů

Odnětí svobody	Trestní čin	Paragraf
až 2 roky	Pomluva	§ 184
až 2 roky	Omezování o osobní svobody	§ 171
až 2 roky	Poškození záznamu v počítačovém systému a na nosiči informací a zásah do vybavení počítače z nedbalosti	§ 232
až 3 roky	Ublížení na zdraví	§ 146
až 3 roky	Násilí proti skupině obyvatelů a proti jednotlivci	§ 352
až 3 roky	Nebezpečné vyhrožování	§ 353
až 3 roky	Nebezpečné pronásledování	§ 354
až 3 roky	Podněcování k nenávisti vůči skupině osob nebo k omezování jejich práv a svobod	§ 356
až 5 let	Opatření a přechovávání přístupového zařízení a hesla k počítačovému systému a jiných takových dat	§ 231
až 5 let	Šíření pornografie	§ 191
až 8 let	Výroba a jiné nakládání s dětskou pornografií	§ 192
až 8 let	Neoprávněné nakládání s osobními údaji	§ 180
až 8 let	Neoprávněný přístup k počítačovému systému a nosiči informací	§ 230
až 10 let	Podvod	§ 209
až 12 let	Účast na sebevraždě	§ 144
až 16 let	Vydírání	§ 175

Trestní zákoník (Zákon 40/2009 Sb.), Krejčí (2010).

4 PORADENSKÉ CENTRUM R-EGO V BOJI PROTI KYBERŠIKANĚ

Poradenské centrum R-Ego je zařízení, které usiluje o zlepšení kvality života dětí a mládeže ve věku od 7 do 15 let ve Slavičíně a v přilehlém okolí mikroregionu Jižní Valaško. Předmětem činnosti je předcházení sociálně nežádoucích jevů, které ohrožují dnešní mládež (tabákové výrobky, alkohol, drogy, šikana, kyberšikana, kriminalita, atd.) formou provozu nízkoprahového zařízení a přednášení preventivních programů na školských zařízeních (Občanské sdružení, 2010a).

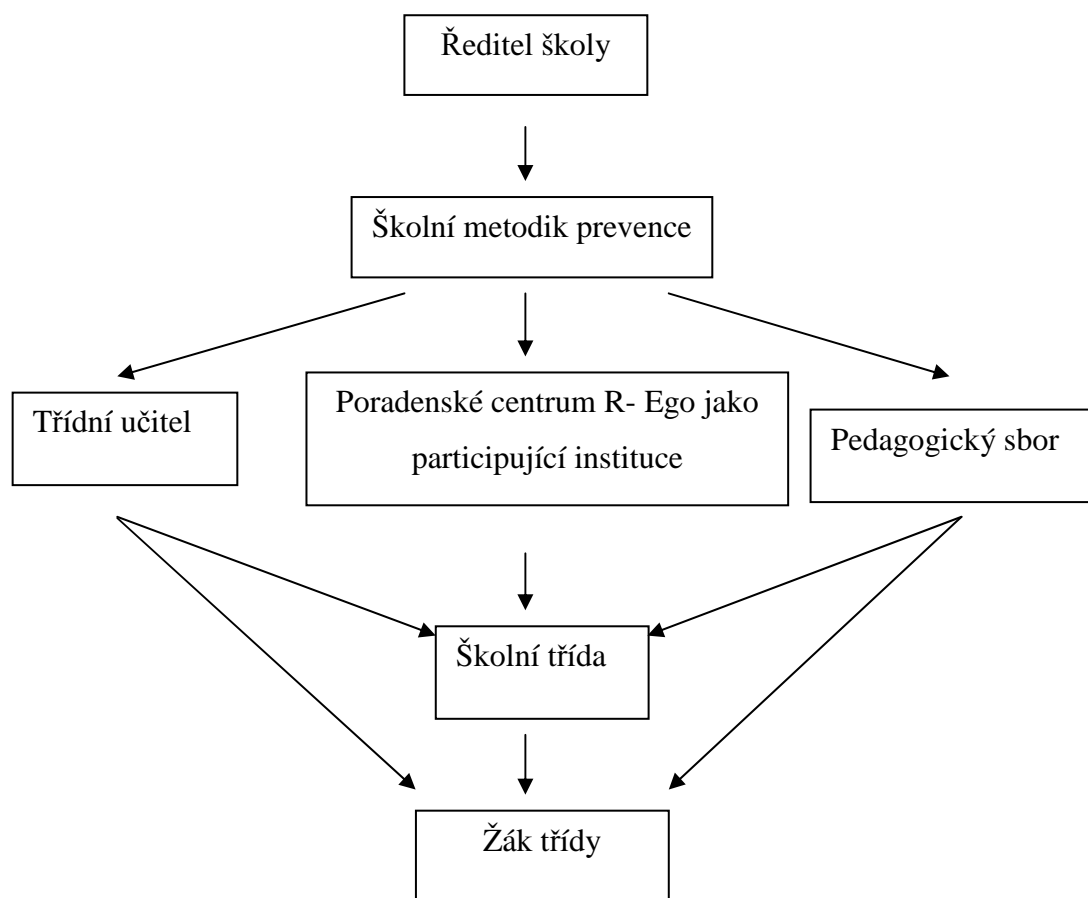
4.1 Specifické programy primární prevence

Problémem školských zařízení je zvyšující se počet skupin dětí a mládeže, které jsou více než ostatní vrstevnická populace ohroženy sociálně nežádoucími jevy. V rámci podpory této neuspokojivé situace byly vytvořeny specifické programy prevence, které jsou cíleně zaměřené na konkrétní potřeby dané skupiny dětí a mládeže ve věku od 7-15 let, jejichž cílem je prevence rizikového chování. Poradenské centrum R-Ego realizuje tyto preventivní programy pro jednotlivé třídní kolektivy, kde se ve zvýšené míře vyskytuje riziko výskytu sociálně nežádoucích jevů. Jedná se o selektivní primární prevenci (zaměřena na rizikové kolektivy) a indikovanou primární prevenci (zaměřena na kolektivy, kde se objevil problém). Bohužel z praxe je známo, že téměř každý kolektiv je minimálně ohrožený sociálně nežádoucími jevy. Programy by se plošně daly popsat následovně.

- Jsou standardizované, určeny relativně pro širokou aplikaci v různých typech školských zařízení.
- Zahrnují získávání sociálních dovedností potřebných pro život.
- Berou v úvahu povahu jednotlivých kolektivů a specifika školských zařízení.
- Využívají pozitivní modely.
- Prezentace je plně kvalifikovaná - programy mají jako jediné ve Zlínském kraji Certifikaci odborné způsobilosti poskytovatelů programů primární prevence
- Programy jsou komplexní a využívají více strategií.
- Programy počítají s komplikacemi a mají možnosti, jak je zvládat.
- Jejich cílem je snížit nebo zastavit rizikové chování.
- Jsou návazné a umožňují tak dlouhodobou práci s kolektivem.

- Jsou zaměřeny na podporu sociální adaptace a tolerance.
- Působí na ovlivnění správných postojů, posilování zdravého sebevědomí zodpovědnosti, upevňování pozitivních hodnot a rozvoj komunikace.
- Nabízí širokou nabídku témat besed, která se týkají cílové skupiny (Občanské sdružení, 2010b).

Tab. č. 2 Poradenské centrum R-Ego v systému prevence školských zařízeních

(Žaloudílová a kol., 2009)

4.2 Rozvíjení emoční inteligence žáků prostřednictvím preventivních programů

Gardner (in Gajdošová, 2006) uvádí inteligenci mezilidských vztahů, prostřednictvím které jsou jedinci schopni rozpoznávat náladu, temperament, potřeby a motivaci druhých osob a

následně na ně přiměřeně reagovat. Pomocí vlastní emoční inteligence člověk poznává naopak sám sebe. Správné sebepoznání či sebeuvědomování člověk uplatňuje v každodenním životě při zvládnutí běžných i obtížných situací. Rozvíjení emoční inteligence a inteligence mezilidských vztahů v rámci preventivních programů je velmi důležité pro prevenci sociálně patologických jevů. Během programu si účastníci osvojují kognitivní dovednosti (zdravé sebehodnocení, postoj k životu), emoční dovednosti (zvládnutí emocí, stresu) a behaviorální dovednosti (komunikace, reakce na kritiku). Podrobněji jsou tyto oblasti uvedeny v následujícím textu.

1. Zlepšování sociální percepce zaměřené na vnímání sociální reality.
2. Zdokonalování sociálních dovedností orientované na komunikační dovednosti, empatii a řešení vzniklých konfliktů mezi dětmi.
3. Změna nežádoucích stereotypů v chování a v kontaktu s lidmi namířená na vhodnější formy sociálního jednání, jako jsou např. pravidla slušného chování.
4. Prohloubení sebepoznání a poznání jiných prostřednictvím zvolených metod.
5. Zprostředkování náhledu, zkvalitnění chápání sebe ve vztahu k jiným
6. Optimalizace a autoregulace chování zaměřené na regulaci nežádoucího jednání a převzetí vlastní odpovědnosti za svoji osobu.
7. Funkční vyjádření pocitů verbálně i neverbálně a pochopení důležitosti prožívání citů.
8. Interpersonální otevřenost, otevřená sebe prezentace vedoucí ke komunikaci s pozitivní atmosférou a naopak uvědomění si hranice otevřenosti člověka v různých situacích.
9. Sebeakceptace a akceptace jiných zaměřena na podporu tolerance odlišných názorů či pocitům druhých lidí.
10. Porozumění skupinovým procesům, dynamice sociální skupiny a vývoji skupiny prostřednictvím metod a her pro pozitivní klima skupiny (Gajdošová, 2006).

4.3 Projekt „ŠIKANA in@č“

„ŠIKANA in@č“ je projekt obsahující specifický program primární prevence i-nebezpečí.cz, jehož předmětem je problematika kyberšikany. Projekt jsem sestavila za spolupráce studentů (Medvedová, Raková, Stavjaník, Toncrová, 2010) Univerzity Tomáše Bati v rámci účasti ve Studentské vědecké odborné činnosti (SVOČ) a také pro rozšíření nabídky programů Pora-

denského centra R-Ego. K vytvoření projektu nás inspiroval fenomén kybernetické šikany a také poptávka po tématu ze strany školních metodiků prevence.

Hlavním cílem projektu ŠIKANA in@č, konkrétně programu i-nebezpečí.cz je, aby žáci získali všeobecné informace o nebezpečí komunikačních prostředků, díky preventivnímu programu našli možnosti řešení krizových situací, dokázali vyhodnotit konkrétní situaci a řešit ji. V rámci projektu ve SVOČ byly stanoveny i dílčí cíle. V první řadě se jednalo se o vytvoření metodiky nového programu specifické primární prevence pro žáky 5. tříd ZŠ. Dalším dílčím cílem bylo ověření funkčnosti programu v praxi, tj. zda program i-nebezpečí.cz, zaměřený na prevenci kyberšikany, rozvíjí schopnost žáků ZŠ vyhodnotit nebezpečné situace spojené s užíváním komunikačních prostředků. V poslední řadě zde byla snaha o minimalizaci možných problémů, týkající se dětí a mládeže, které mohou vzniknout v souvislosti s nevhodným používáním komunikačních prostředků.

Celý projekt byl uzavřen vypracováním informačních materiálů formou letáků a propagačních materiálů týkajících se možných projevů kyberšikany určených jak žákům, tak i učitelům a široké veřejnosti (článek v tisku).

V rámci realizace programu se nám podařilo dosáhnout stanovených cílů a projekt tak byl ve SVOČ úspěšně obhájeno. Následně byl program zařazen do nabídky Poradenského centra R-Ego, kde později také prošel jako certifikovaný program primární prevence (Medvedová, Raková, Stavjaník, Toncrová, 2010).

4.3.1 Další realizace programu i-nebezpečí.cz

Program byl v Poradenském centru R-Ego zařazen do nabídkového katalogu pro školská zařízení od nového školního roku 2010/2011. Prošel drobnými změnami pro potřeby zařízení (rozšíření cílové skupiny, časová dotace, techniky atd.). Realizace již proběhla téměř na 10 školských zařízeních formou interaktivního programu zpravidla ve 2 vyučovacích hodinách. Obsahem besedy jsou hry, modelové situace, rádio shoty, diskuze, vlastní tvorba žáků, ukázky týkající se daných problémů spojených s internetem a další. Touto formou žáci získají informace o kyberšikaně, dále jak správně nastavit osobní profil, zjistí, jaká mají práva na internetu a jak se případně bránit proti škodlivým útokům. Jednotlivé techniky byly z důvodu nedostatku odborných materiálů k tématu taktéž osobně vytvořeny. Místem programu jsou zejména školní třídy, učebny, nebo klub Poradenského centra R-Ego. V rámci zpětné vazby ze strany žáků, učitelů i certifikační komise programů primární prevence se program jeví jako efektiv-

ní. V průběhu realizace se nám podařilo pomoci v řešení konkrétních případů kyberšikany, jejichž příklady následně uvádím (Občanské sdružení, 2010b).

4.3.2 Skutečný příběh z praxe

Chlapec (11 let) navštívil Poradenské centrum R-Ego a po formální komunikaci vyšlo najevo, že mu spolužáciablokovali účet na stránkách s hrami, kde byl zaregistrován. Jeho jménem pak rozesílaly škodlivé zprávy jiným spoluhráčům a záměrně se snažili porušit přátelské vztahy. Také v profilu změnili osobní informace s cílem zesměšnit skutečného vlastníka profilu (*Jméno: „největší blbec na světě“*). Při rozhovoru se ukázalo, že chlapec nemá ani ponětí, že se stal obětí kyberšikany a nebylo mu ani známo, co tento pojem znamená. Nebylo mu divné netajit se svými hesly ani s osobními údaji. Bylo mu poskytnuto základní poradenství a společně jsme zahájili kroky k řešení jeho situace.

A jak případ dopadl?

Chlapec se spojil s útočníky a požádal je, aby neprodleně vymazali všechny škodlivé materiály z jeho účtu a dali mu skutečné heslo. Útočníci byli obeznámeni, že pokud tak neučiní, nahlásí tento případ ve škole a rodičům. V tomto případě útočníci pod varováním zareagovali tak, jak jim bylo řečeno a chlapci se omluvili. Chlapec si pak založil nový účet pod přezdívkou. Kolik příběhů kyberšikany však končí „happy endem“?

II. PRAKTICKÁ ČÁST

5 CHARAKTERISTIKA VÝZKUMU

Tématem práce je prevence kyberšikany v Poradenském centru R-Ego. Toto zařízení nabízí programy primární a částečně sekundární prevence pro školská zařízení v jihovýchodní části Zlínského kraje. V zařízení jsem dlouhodobě zaměstnána jako sociální pracovník a lektor primární prevence. Po získaných zkušenostech jsem zpracovala nejen bakalářskou práci, ale také jsem se zúčastnila studentské vědecké odborné činnosti. V obou pracích se podrobněji věnuji programům primární prevence. Tato oblast je velmi důležitým článkem ve výchovném působení po teoretické i praktické stránce. Proto jsem se tentokrát rozhodla věnovat problematice kyberšikany, respektive projevům rizikového chování žáků, které by mohlo vést ke kyberšikaně, a to jak z pohledu žáků, tak i jejich rodičů. Vlastní zkoumání v diplomové práci je zaměřeno na monitorování informovanosti rodičů o trávení času jejich dětí na internetu v souvislosti s nebezpečím kyberšikany.

5.1 Cíle výzkumu

Prevence kyberšikany by měla působit nejen ze strany školského zařízení a organizací zprostředkovávající takové služby (Poradenské centrum R-Ego), ale také ze strany rodičů. Mají však rodiče dostatečné a správné informace o jednání a chování svých dětí v kyberprostoru? Proto je definován následující cíl výzkumu.

Zjistit, zda jsou rodiče informováni o tom, jak jejich děti skutečně využívají internet v souvislosti s nebezpečím kyberšikany ve stanovených oblastech:

- zprávy přes internet,
- zabezpečení osobních stránek dětí,
- projevy rizikového chování,
- činnost dětí na internetu,
- doba užívání internetu.

5.2 Oblasti výzkumu, výzkumné otázky a hypotézy

Pro účely výzkumu bylo stanoveno několik oblastí šetření, které vychází z položených otázek směřované respondentům. Oblasti dále zahrnují výzkumné otázky s hypotézou, která předpokládá výsledek zkoumané otázky. U všech výzkumných otázek předpokládám, že se povědomí rodičů týkající se práce jejich dětí na internetu liší v porovnání se skutečností. Hypotézy takto jsou formulovány z důvodu praxe (práce s dětmi, rozhovory, intervence), která mě vede domnívat se, že rodiče nejsou dostatečně informováni o činnosti svých dětí na internetu. Následující text definuje jednotlivé oblasti, výzkumné otázky a stanovené hypotézy.

OBLAST Č. 1: ZPRÁVY PŘES INTERNET

1. Jaké je povědomí rodičů o počtu přijatých zpráv svých dětí na internetu?

H1: Povědomí rodičů o počtu přijatých zpráv se významně liší v porovnání se skutečností.

2. Jaké je povědomí rodičů o počtu odeslaných zpráv svých dětí na internetu?

H2: Povědomí rodičů o počtu odeslaných zpráv se významně liší v porovnání se skutečností.

OBLAST Č 2: ZABEZPEČENÍ OSOBNÍCH STRÁNEK

3. Jaké je povědomí rodičů o uveřejňování osobních údajů jejich dětí?

H3: Povědomí rodičů o uveřejňování osobních údajů jejich dětí se významně liší v porovnání se skutečností.

OBLAST Č. 3: PROJEVY RIZIKOVÉHO CHOVÁNÍ

4. Jaké je povědomí rodičů o komunikaci jejich dětí s neznámými lidmi na internetu?

H4: Povědomí rodičů o komunikaci jejich dětí s neznámými lidmi na internetu se významně liší v porovnání se skutečností.

OBLAST Č. 4: ČINNOSTI DĚTÍ NA INTERNETU

5. Jaké je povědomí rodičů o činnosti jejich dětí na internetu?

H5: Povědomí rodičů o činnosti jejich dětí na internetu se významně liší v porovnání se skutečností.

OBLAST Č. 5: DOBA UŽÍVÁNÍ INTERNETU

6. Jaké je povědomí rodičů o časovém rozpětí užívání internetu jejich dětí?

H6: Povědomí rodičů o časovém rozpětí užívání internetu jejich dětí se významně liší v porovnání se skutečností.

5.3 Pojetí výzkumu

Jako druh výzkumu je zvolen kvantitativní výzkum, protože ve vybraných otázkách je zkoumáno, zda existují statisticky významné rozdíly mezi dvěma vzorky. Pro znázornění rozdílů mezi výzkumnými vzorky jsou použity i četnosti odpovědí pomocí grafů. V případě mého šetření se jedná o informace získané od rodičů jejich dětí o skutečném užívání internetu.

5.4 Výzkumný vzorek

V základním souboru se jedná o žáky II. stupně ZŠ ve Zlínském kraji. Výzkumným vzorkem byli zvoleni žáci II. stupně ZŠ Vlachovice a rodiče těchto žáků. Tato škola dlouhodobě spolupracuje s Poradenským centrem R-Ego a je tak zajišťována prevence jednotlivých sociálně patologických jevů. Oblast kyberšikany je ovšem stále poměrně novým problémem jak pro zařízení, tak i pro školy a je důležité neustále sledovat aktuální potřeby účastníků. Vzhledem ke vzniklé poptávce po takovém typu výzkumu byl tedy zvolen záměrný výběr. Výzkumu se účastnilo 46 žáků od 6. do 9. třídy ve věku od 11 do 15 let a stejný počet tázaných rodičů.

5.5 Technika výzkumu

Pro sběr dat potřebných k vyhodnocení výzkumu byly zvoleny dotazníky. První dotazník byl určen pro anonymní vyplnění žákům (viz příloha č. 1), druhý rodičům (viz příloha č. 2). Oba dotazníky obsahují stejné otázky o tom, jak děti využívají internet. Otázky v dotazníku (příloha č. 1,2) byly vytvořeny tak, aby korespondovaly s výzkumnými oblastmi, a skládají se z 20 otázek.

6 FÁZE VÝZKUMU

Realizaci výzkumného šetření bylo nutné časově rozdělit do jednotlivých fází. Harmonogram byl důležitý proto, jelikož byla spolupráce vedena se školským zařízením ZŠ Vlachovice, jednotlivými třídami II. stupně a rodiči těchto žáků. Jednotlivé fáze uvádím následovně.

6.1 Výběr vzorku respondentů

Respondenti výzkumu byli vybráni záměrně. Jednalo se o žáky II. stupně ZŠ ve Vlachovicích. S touto školou Poradenské centrum R-Ego dlouhodobě spolupracuje. Program proti kyberšikaně však na tomto školském zařízení prozatím neproběhl. Vedení školy podpořilo tento typ výzkumu, kterého se účastnilo celkem 92 respondentů.

6.2 Předložení výzkumných dotazníků respondentům

Po dohodě se školním metodikem prevence byly výzkumné dotazníky nejprve předloženy žákům v rámci pravidelných preventivních aktivit realizované Poradenským centrem R-Ego. Časově se jednalo o první pololetí školního roku 2010/2011. Výzkum proběhl v jednotlivých třídách II. stupně ZŠ Vlachovice. Každý žák obdržel dva dotazníky označené stejným číslem. První dotazník byl určen pro samotné děti a druhý dotazník se stejnými otázkami pro rodiče. Vyplněné dotazníky žáci ihned odevzdali a jejich domácím úkolem bylo nechat vyplnit dotazník určený rodičům. Vypracované dotazníky rodičů pak hromadně odevzdali školnímu metodikovi prevence, který zajistil jejich předání. Spolupráce fungovala velmi dobře. Z celkového počtu 102 předložených dotazníků, se jich vrátilo celkově 92. Procentuálně lze návratnost vyjádřit v 90%.

6.3 Zpracování dat a výsledky výzkumu

Pro zpracování dat byly zvoleny vhodné metody, kterými se podrobněji zabývám v následující kapitole (Způsob zpracování dat). Výsledky slouží nejen pro účely výzkumu diplomové práce, ale také jako přehled pro ZŠ Vlachovice o informovanosti rodičů o svých dětech v souvislosti práce na internetu. Výsledky byly předány školnímu metodikovi prevence ve formě „Závěrečné zprávy o výsledku šetření“.

7 ZPŮSOB ZPRACOVÁNÍ DAT

Zpracování dat proběhlo pomocí programu Office Excel 2007. Pro testování hypotéz byl použit test dobré shody chí-kvadrát pro kontingenční tabulku a znaménkový test. Jednotlivé otázky dotazníku byly rozděleny do stanovených oblastí výzkumu. Tyto oblasti obsahují grafické znázornění výsledků včetně verifikace stanovených hypotéz. Na základě zpracovaných dat došlo k rozhodnutí, že statistické měření mezi tvrzeními rodičů a dětí bude uskutečněno nejen u předem stanovených hypotéz, ale u většiny otázek z dotazníku, pokud to bude možné.

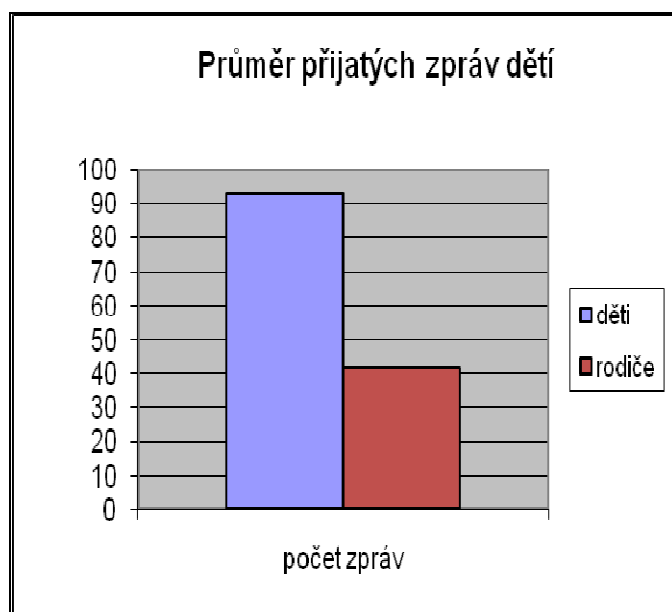
U grafického znázornění výsledků je uvedena tabulka se statistickým ověřením dané otázky. Pokud je vypočítaná hodnota p v případě chí-kvadrátu větší než hodnota kritická, povědomí rodičů o využívání internetu jejich dětí v konkrétních otázkách se významně liší v porovnání se skutečností. Pokud je naopak hodnota p menší než kritická hodnota, povědomí rodičů o využívání internetu jejich dětí v konkrétních otázkách se významně neliší, jinými slovy rodiče mají přehled o činnosti dětí na internetu. U znaménkového testu princip opačný. Tento test byl zpracován v programu Statistica 8.

V následujícím textu jsou zpracovány jednotlivé výzkumné otázky.

7.1 Zprávy přes internet

V této oblasti děti odpovídaly na otázky týkající se počtu denního průměru přijatých a odeslaných zpráv přes internet. Na stejné otázky odpovídali jejich rodiče, tzn., že měli odhadnout, jaký je počet přijatých a odeslaných zpráv jejich dětí na internetu. Zprávami přes internet se rozumí všechny zprávy, které jsou přijaty a odeslány v rámci služeb internetu (chat, SMS, facebook, email atd.). V číselném vyjádření lze uvést, že děti denně přijmou v průměru 93 zpráv a odešlou 70 zpráv. Rodiče si ale myslí, že jejich děti přijmou v průměru 42 zpráv denně a odešlou asi 43 zpráv. Výsledky jsou znázorněny také v grafické podobě (graf č. 1, graf č. 2). Pro verifikaci hypotéz byl použit znaménkový test, který v obou případech znázorňuje statisticky významný rozdíl mezi tvrzeními rodičů a dětí (Tab. č. 3, Tab. č. 4). Potvrzují se tak stanovené hypotézy H1 a H2, že povědomí rodičů o počtu přijatých i odeslaných zpráv se významně liší v porovnání se skutečností.

Graf č. 1 Průměr přijatých zpráv dětí

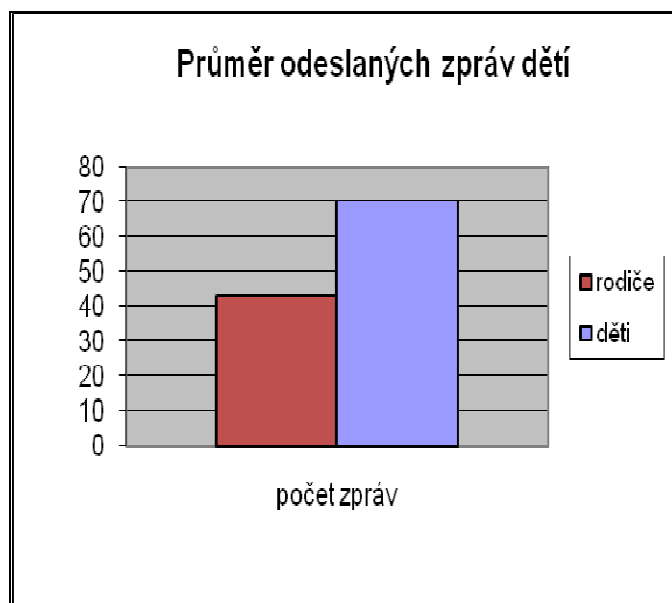
Tab. č. 3 Statistické testování

hypotézy H1

Znaménkový test
 Hodnota p 0,000556 < 0,05
 = Statisticky významný rozdíl

Povědomí rodičů o počtu přijatých zpráv se významně liší v porovnání se skutečností.

Graf č. 2 Průměr odeslaných zpráv dětí

Tab. č. 4 Statistické testování

hypotézy H2

Znaménkový test
 Hodnota p 0,000566 < 0,05
 = Statisticky významný rozdíl

Povědomí rodičů o počtu odeslaných zpráv se významně liší v porovnání se skutečností.

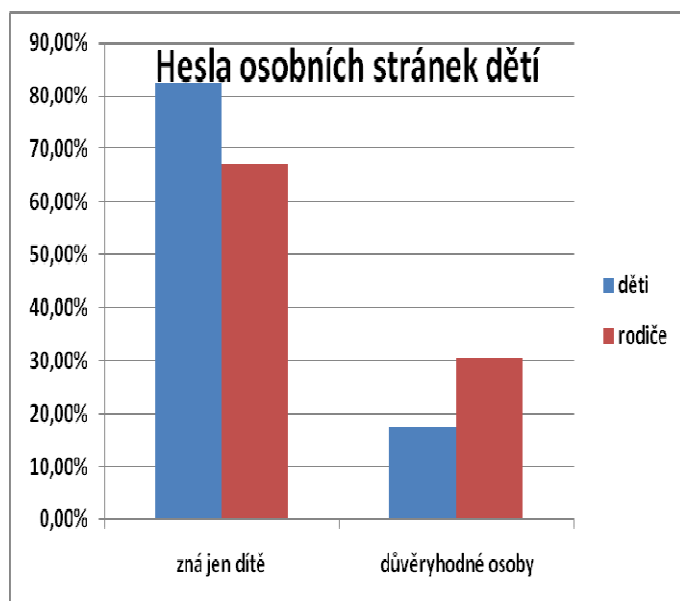
7.2 Zabezpečení osobních stránek dětí

Osobní údaje jsou citlivé informace v souvislosti s kyberšikanou snadno zneužitelné. Konkrétně se jedná o informace týkající se určené nebo určitelné osoby, k níž se osobní údaje vztahují. Např. prvky specifické pro její fyzickou, fyziologickou, psychickou, ekonomickou, kulturní nebo sociální identitu (Bartík, 2010).

Děti odpovídaly na otázku, jak nakládají s hesly svých osobních stránek. Taktéž odpovídali i jejich rodiče, tzn., že měli odhadnout, do jaké míry jsou děti schopny odhalit svá osobní hesla.

V číselném vyjádření 82,6% dětí uvedlo, že hesla svých osobních stránek nikomu neprozradí, 17,4% dětí tvrdí, že svá hesla prozradí jen lidem, kterým věří (rodiče, kamarádi atd.) a žádné dítě neuvádělo, že jeho hesla znají i další lidé (spolužáci, uživatelé na internetu atd.), což je velmi pozitivní. Naopak 67,2% rodičů se domnívá, že jejich dítě hesla nikomu neprozradí a 30,5% rodičů tvrdí, že se dítě svěřilo s heslem jen osobám, kterým důvěřuje (Graf č. 3). Rodiče si však také ve 2,3% myslí, že hesla dítěte znají i další osoby. Dle grafického znázornění lze říci, že rodiče podceňují své děti v souvislosti s uveřejňováním hesel. Při verifikaci hypotézy však nebyl potvrzen statisticky významný rozdíl (tab. č. 5), tzn. že povědomí rodičů o uveřejňování osobních údajů jejich dětí se významně neliší v porovnání se skutečností.

Graf č. 3 Hesla osobních stránek dětí

Tab. č. 5 Statistické testování

hypotézy H3

Chí-kvadrát

$$\chi^2_{0,05}(1) = 3,841 > 3,015$$

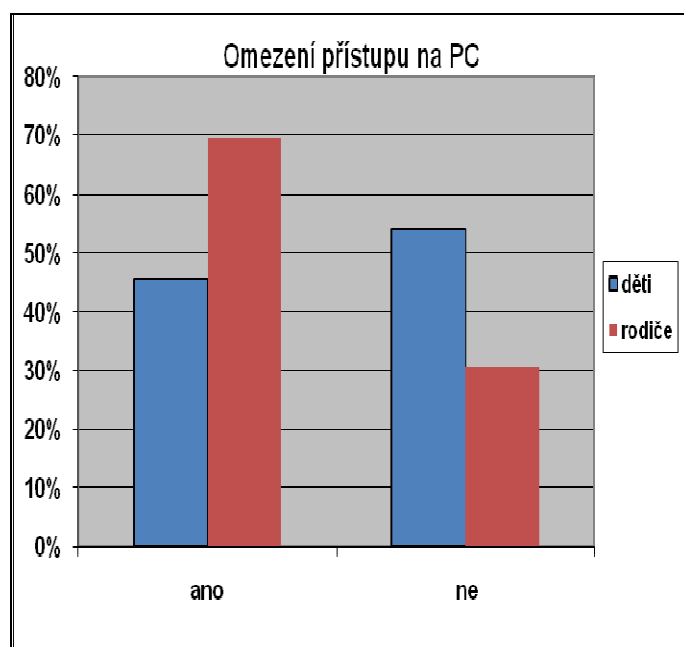
Povědomí rodičů o uveřejňování osobních údajů jejich dětí se významně neliší v porovnání se skutečností.

V oblasti zabezpečení osobních stránek byly položeny další doplňující otázky, u kterých se také nepotvrdil statisticky významný rozdíl. Z výsledků vyplývá, že se děti naopak záměrně nesnaží získat heslo od jiné osoby. Mezi nejčastěji uveřejňované informace dětí na internetu sestupně patří *jméno, příjmení, fotky, e-mail, aktuální činnosti či pocity a telefon*. Děti taktéž uváděly *adresu, videa a věk*, ovšem v zanedbatelné míře. Nikdo z respondentů (děti, rodiče) nezaznačil, že by děti na internetu uváděly *informace o své rodině*. Rodiče v tomto případě uvedli stejné informace jako děti. Výsledky jsou pozitivní, jelikož se v praxi více setkáváme

s tím, že děti o sobě na internetu uvádí mnoho informací, v některých případech informace velmi citlivé. V tomto případě jsou rodiče obeznámeni se zabezpečením osobních stránek svých dětí. I tak však platí pravidlo, „**čím méně osobních informací na internetu, tím lépe**“.

Výše uvedené otázky se výhradně týkaly osobního zabezpečení profilů. Je však také důležité nastavit pravidla využívání PC obecně. V této otázce se naopak tvrzení rodičů a dětí rozcházejí. Co se týká stanovených pravidel práce na internetu dětí v oblasti omezení přístupu na PC, děti berou tuto skutečnost lehkovážněji než rodiče (Graf č. 4) a byl prokázán významný rozdíl mezi tvrzeními rodičů a dětí (Tab. č. 6). Rodiče nejčastěji uváděli, že děti mají zakázáno chodit na stránky s neslušným obsahem (porno, videa, stránky s bojovou tematikou atd.) či otevírat nedůvěryhodné stránky s hrozbou virů. Dále popisovali, že děti mají přístup na PC za slušné chování, dobrý prospěch ve škole, ale většinou s časovým omezením (např. dvě hodiny denně, či úplný zákaz po 22.00 hod.). Tvrzení rodičů byla i taková, že dítě na PC nesmí každý den, a nebo vždy se svolením rodičů (potvrzení svolení, zaheslovaný PC atd.). Děti uváděly totožná omezení přístupu s výjimkou, že vnímají jako omezení i své sourozence (střídání se u PC).

Graf č. 4 Omezení přístupu na PC

Tab. č. 6 Statistické testování otázky č. 5

Chí-kvadrát

$$x^2_{0,05}(1) = 3,841 < 5,384$$

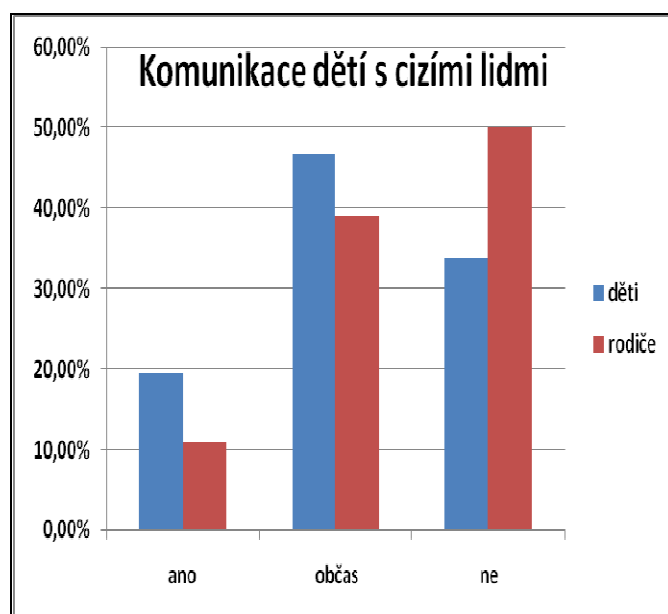
= **Statisticky významný rozdíl**

Povědomí rodičů o dodržování stanovených pravidel omezující přístup na PC se významně liší v porovnání se skutečností.

7.3 Rizikové chování dětí na internetu

Rizikovým chováním se rozumí takové chování a jednání, v jehož důsledku dochází k prokazatelnému nárůstu zdravotních, sociálních, výchovných a dalších rizik pro jedince nebo společnost (Miovský, 2010). V souvislosti s kyberšikanou se jedná například o komunikaci dětí s cizími lidmi. 19,5% dotazovaných dětí komunikuje přes internet s lidmi, které nikdy neviděly a osobně je neznají. Ve 46,7% případech se komunikace s neznámými osobami děje občas, ne však pravidelně a 33,8% dětí se na internetu setkává jen s lidmi, které znají i osobně. Rodiče se však v 10,9% domnívají, že děti komunikují s cizími lidmi, 39,1% rodičů si myslí, že se taková diskuse vyskytuje občas a polovina rodičů se domnívá, že se jejich děti setkávají na internetu jen s lidmi, které znají i ve skutečnosti (Graf č. 5). Statisticky významný rozdíl však nebyl potvrzen, tzn., že rodiče mají správné povědomí o komunikaci jejich dětí s cizími lidmi (Tab. č. 7). Dle procentuálního vyjádření jsou spíše nakloněny k domněnce, že děti takovou komunikaci provozují v zanedbatelné míře.

Graf č. 5 Komunikace dětí s cizími lidmi

Tab. č. 7 Statistické testování

hypotézy H4

Chíkvadrát

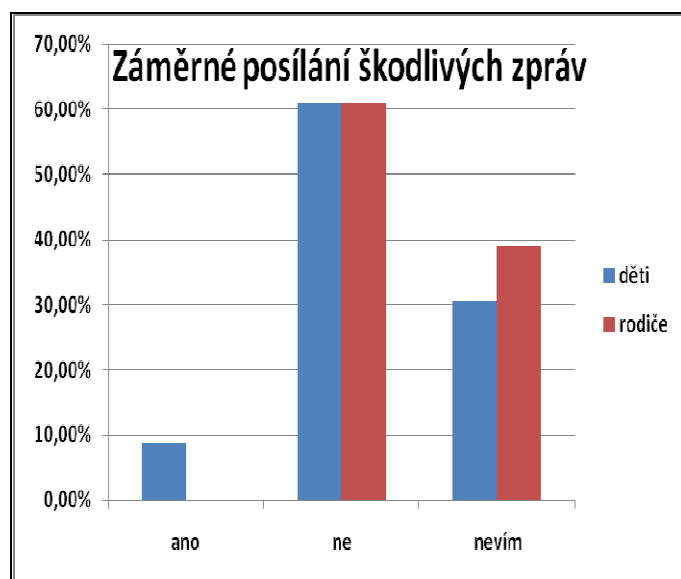
$$\chi^2_{0,05}(2) = 5,991 > 2,057$$

Povědomí rodičů o komunikaci jejich dětí s cizími lidmi se významně neliší v porovnání se skutečností.

Dalším projevem rizikového chování, které by mohlo vést ke kyberšikaně je záměrné posílání urážejících a obtěžujících zpráv dětí jiným osobám. 8,7% dětí přiznalo, že takové zprávy posílá. To si však nemyslí žádný z rodičů. Rodiče a děti se však přesně v 60,9% shodli, že takové

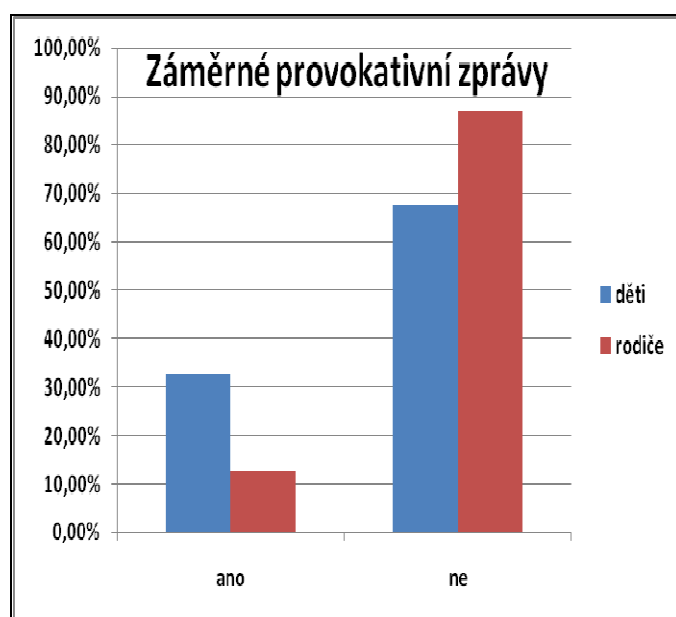
zprávy neposílají. Překvapující však je, že 30,4% dětí a 39,1% rodičů si nejsou vůbec vědomi, že by takové zprávy děti rozesílaly (Graf č. 6). Tato nevědomost obou skupin respondentů může souviset se nedostatečnou informovaností o nebezpečí kyberšikany. Proto je na místě tyto informace obou skupinám respondentů zprostředkovat.

Graf č. 6 Záměrné posílání škodlivých zpráv dětí

V praxi se často setkáváme s tím, že si děti veřejně a záměrně dělají na internetu legraci z jiné osoby. To také přiznalo 32,6% dětí, avšak rodiče se tuto skutečnost domnívají pouze ve 13% procentech. Děti nejčastěji uváděly, že předmětem těchto zpráv bylo posmívání se (vzhled, vztahy), pomluvy, vyrazování tajemství, legrace v navazování kontaktů (předstírání lásky k druhému) směřované nejčastěji kamarádům, známým či sourozencům. Zbýlých 87% rodičů se totiž domnívá, že takovéto provokativní zprávy děti vůbec neposílají. To potvrdilo 67,4% dětí (Graf č. 7). Při statistickém ověřování otázky byl prokázán významný rozdíl mezi tvrzeními rodičů a dětí (Tab. č. 8). Rodiče své děti spíše nadhodnocují.

Graf č. 7 Záměrné posílání provokativních zpráv

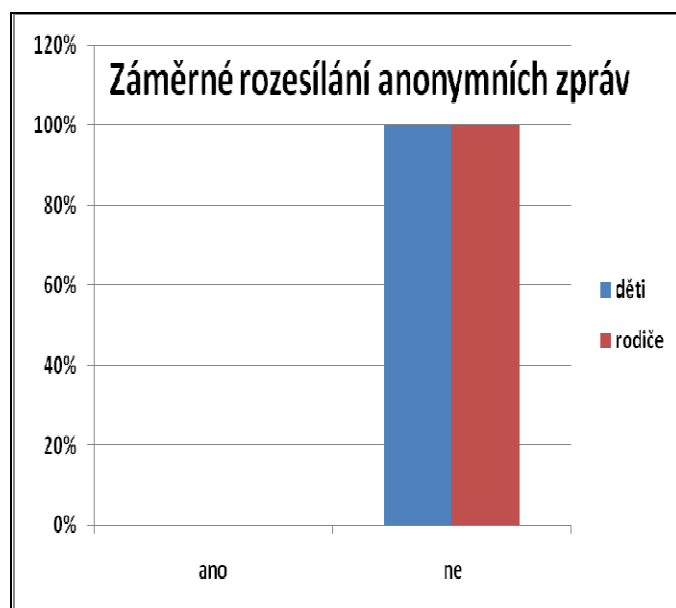
Tab. č. 8 Statistické testování otázky č. 10

Chíkvadrát
 $\chi^2_{0,05}(1) = 3,841 < 4,996$
 = Statisticky významný rozdíl

Povědomí rodičů o záměrném posílání provokativních zpráv jejich dětmi se významně liší v porovnání se skutečností.

Velmi pozitivním výsledkem je, že všechny děti potvrdily, že nerozesílají anonymní zprávy jiným osobám se škodlivým obsahem, např prostřednictvím SMS na internetu, či pod přezdívkou odkudkoliv. To se domnívají i všichni dotazovaní rodiče (Graf č. 8). Mají tak správné povědomí o rozesílání anonymních zpráv svých dětí přes internet (Tab. č. 9).

Graf č. 8 Záměrné rozesílání anonymních zpráv

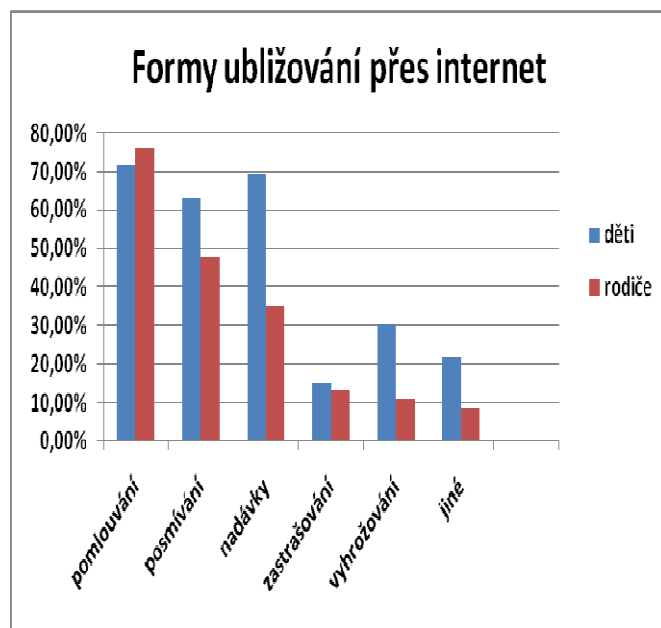
Tab. č. 9 Statistické testování otázky č. 11

Nelze testovat pomocí chíkvadrátu, je zde jasná shoda.

Povědomí rodičů o rozesílání anonymních zpráv dětí přes internet se významně neliší v porovnání se skutečností.

V závěru oblasti rizikového chování dětí na internetu uvádím názory rodičů o vyskytujících se formách ubližování mezi dětmi v kyberprostoru (Graf č. 9). Na základě těchto výsledků lze pozorovat rozdíly se skutečností, tj. s odpověďmi dětí. V této otázce byl prokázán statisticky významný rozdíl (Tab. č. 10).

Graf č. 9 Formy ubližování přes internet

Tab. č. 10 Statistické testování otázky č. 18

Chíkvadrát

$$x^2_{0,05}(5) = 11,070 < 12,531$$

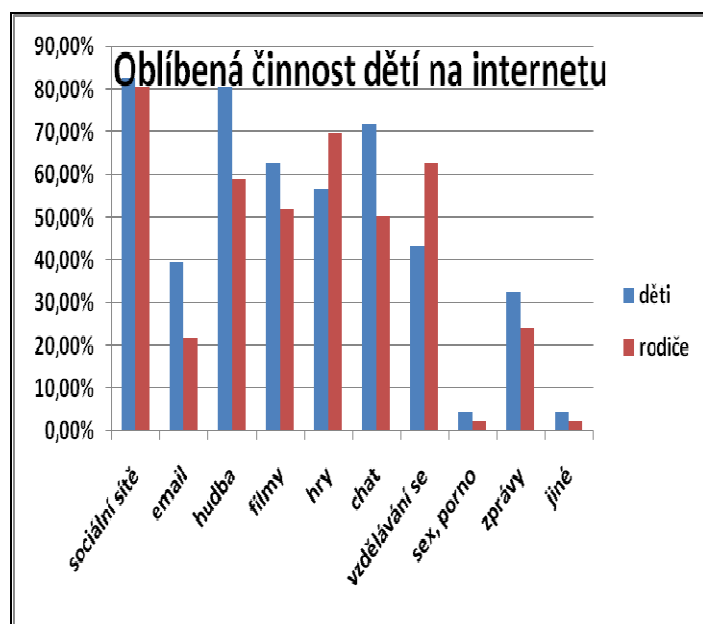
= Statisticky významný rozdíl

Povědomí rodičů o formách ubližování dětí přes internet se významně liší v porovnání se skutečností.

7.4 Činnost dětí na internetu

V dnešní době děti považují trávení času na PC za samozřejmost. Na internetu je nespočet možností jak se mohou zabavit. Tyto činnosti lze charakterizovat jako veškeré aktivity, které jsou zprostředkovány prostřednictvím nabídky internetu a jsou zvolené vlastní vůlí dítěte. Bohužel se děti často mohou bez problémů dostat i na stránky pro ně absolutně nevhodné. Proto byla respondentům položena otázka, jaké jsou přesné činnosti dětí na internetu (Graf č. 10). Mezi pět nejoblíbenějších činností dětí na internetu patří sociální sítě (82,6%), poslech hudby (80,4%), chat (71,7%), filmy (63%) a hry (56,5%). Rodiče se však naopak domnívají, že jejich děti nejčastěji tráví čas na sociálních sítích (80,4%), hrají hry (69,6%), vzdělávají se (63%), poslouchají hudbu (58,7%) a dívají se na filmy (52,2%). V oblasti oblíbených činností dětí na internetu nebyl potvrzen statisticky významný rozdíl mezi tvrzeními rodičů a dětí (Tab. č. 11).

Graf č. 10 Oblíbená činnost dětí na internetu

Tab. č. 11 Statistické testování

hypotézy H5

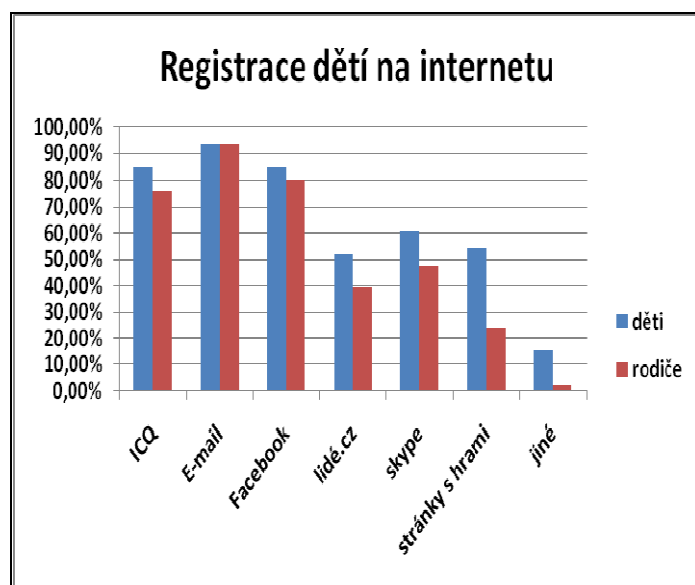
Chí-kvadrát

$$x^2_{0,05} (9) = 16,919 > 8,203$$

Povědomí rodičů o činnosti jejich dětí na internetu se významně neliší v porovnání se skutečností.

Internet nabízí mnoho služeb, kde je však nutná registrace a s ní i uvádění osobních údajů. Otázkou tedy bylo, kde všude jsou děti zaregistrované a do jaké míry jsou o této skutečnosti informováni jejich rodiče. Dle grafu č. 11 lze pozorovat, že rodiče si ve většině případech shodují s tvrzením dětí, ovšem vždy v menší míře. Zarážející však je, že jsou děti registrovány na několika místech najednou. Na tuto otázku měli možnost více odpovědí. Celkově však nebyl prokázán statisticky významný rozdíl (Tab. č. 12).

Graf č. 11 Registrace dětí na internetu

Tab. č. 12 Statistické testování
otázky č. 14

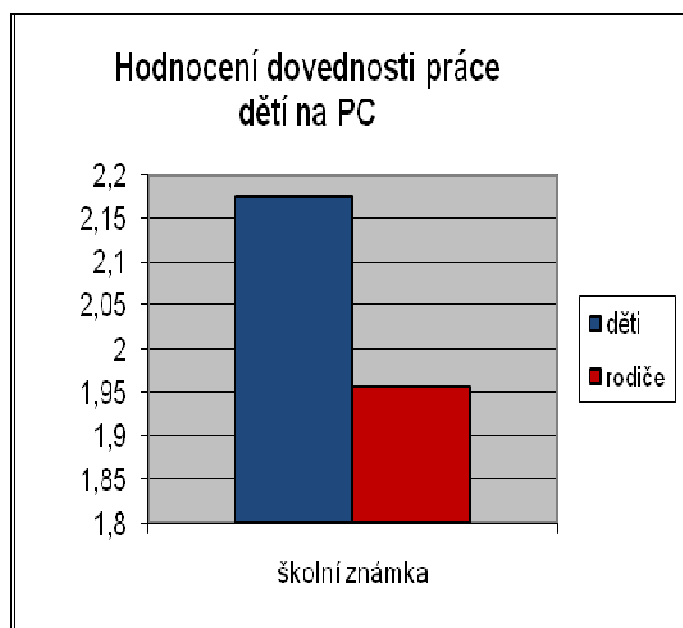
Chí-kvadrát

$$x^2_{0,05} (6) = 12,592 > 8,051$$

Povědomí rodičů o registraci jejich dětí na internetu se významně neliší v porovnání se skutečností.

V rámci této oblasti *činnosti dětí na internetu* byla zařazena doplňující otázka týkající se hodnocení dovednosti práce na PC, respektive na internetu při jednotlivých činnostech. Ze šetření vyplývá, že rodiče nadhodnocují své děti v práci na internetu. Domnívají se, že děti ovládají práci na internetu a v průměru je známku školní známku lépe než chvalitebně. Děti se naopak hodnotí hůře, a to horší chvalitebnou (Graf č. 12). Při statistickém zpracování však nebyl prokázán statisticky významný rozdíl. (Tab. č. 13).

Graf č. 12 Hodnocení práce dětí na PC

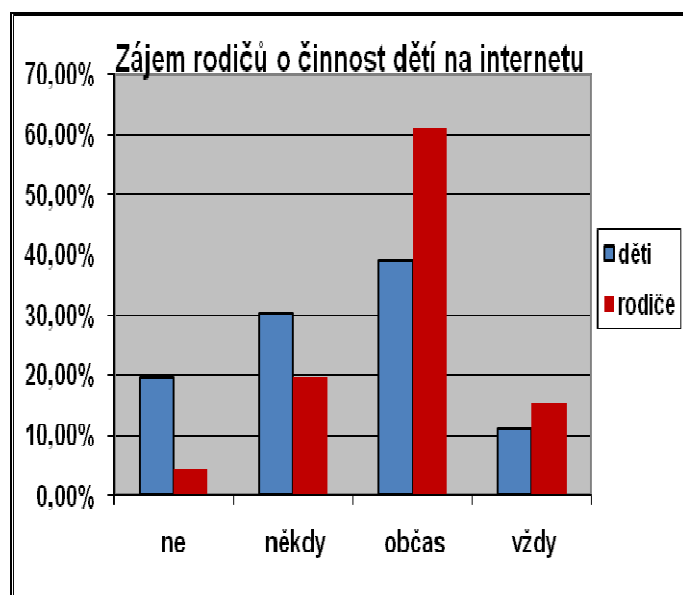
Tab. č. 13 Statistické testování otázky č. 3

Znaménkový test
Hodnota p 0,230139 > 0,05

Povědomí rodičů o dovednosti práce jejich dětí na PC (internetu) se významně neliší v porovnání se skutečností.

Nadhodnocení dětí v práci na internetu může mít za následek domněnku rodičů, že jsou jejich děti u PC v bezpečí a proto se nemusí příliš zajímat o jejich činnost. 60, 9% rodičů totiž na otázku, zda vědí, co jejich děti skutečně dělají na internetu odpověděli, že se zeptají jen občas. Vyžadují však od dětí přesné vysvětlení činnosti. Téměř 20% dětí tvrdí, že se jejich rodiče nezajímají vůbec. Tuto možnost však zaznačilo pouze 4% rodičů (Graf č. 13). Byl prokázán statisticky významný rozdíl (Tab. č. 14).

Graf č. 13 Zájem rodičů o činnost dětí na internetu

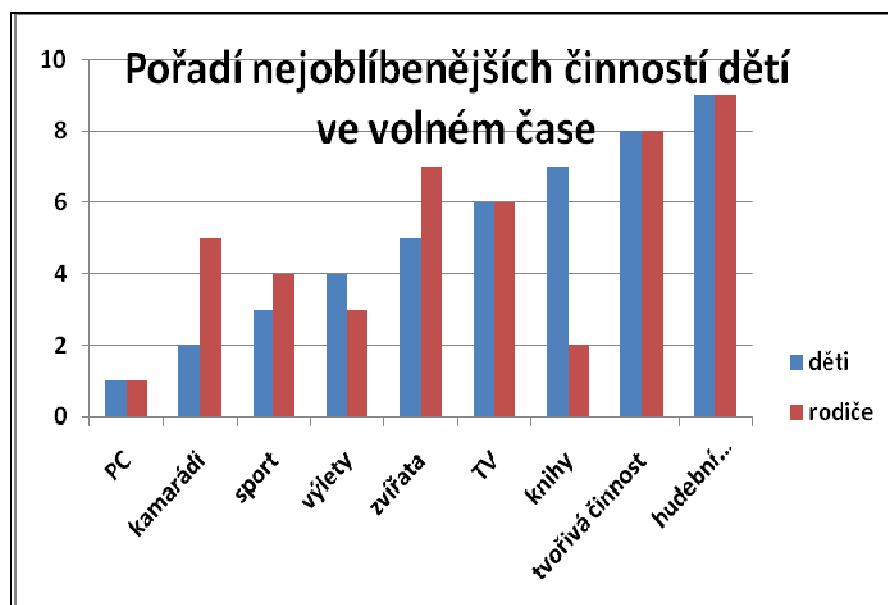
Tab. č. 14 Statistické testování otázky č. 4

Znaménkový test
 Hodnota p 0,009330 < 0,05
 = Statisticky významný rozdíl

Zájem rodičů o činnost jejich dětí na internetu se významně liší v porovnání se skutečností.

V závěru této oblasti měli rodiče i děti pro zajímavost seřadit nejoblíbenější činnost, kterou si děti vyplňují svůj volný čas. Cílem této otázky bylo respektive zjistit, jaké místo má PC v žebříčku oblíbených činností dětí obecně. Obě skupiny respondentů se jednoznačně shodly, že na prvním místě je počítač (Graf č. 14).

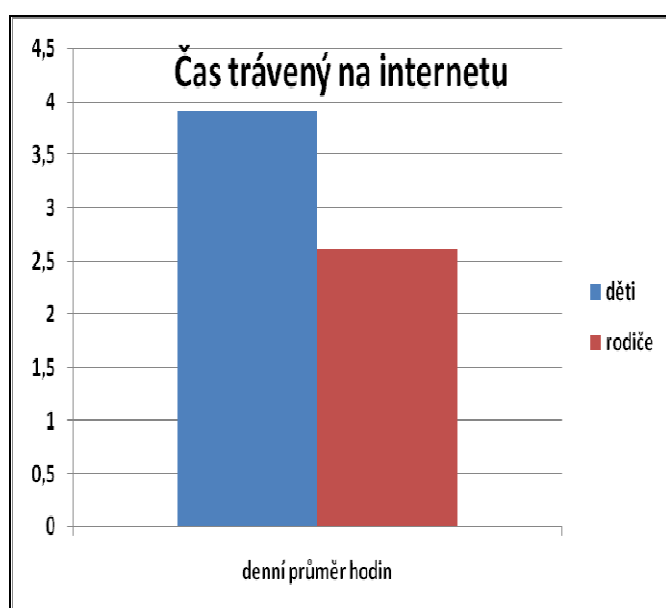
Graf č. 14 Pořadí nejoblíbenějších činností dětí ve volném čase

7.5 Doba užívání internetu dětí

Děti tráví na internetu nepřiměřenou dobu svého volného času. To dokazuje i největší zaznamenaná doba trávená na internetu, a to 10 hodin denně. Z dotazníkového šetření vyplývá, že denní průměr strávení u počítače je téměř 4 hodiny. Rodiče se však domnívají, že tato doba je „pouze“ kolem 2,5 hodin (Graf č. 15). Je se tak možné domnívat, že děti tráví další 1,5 hodiny na internetu bez vědomí rodičů. I v této otázce se potvrdil statisticky významný rozdíl (Tab. č. 15).

Graf č. 15 Čas trávený na internetu

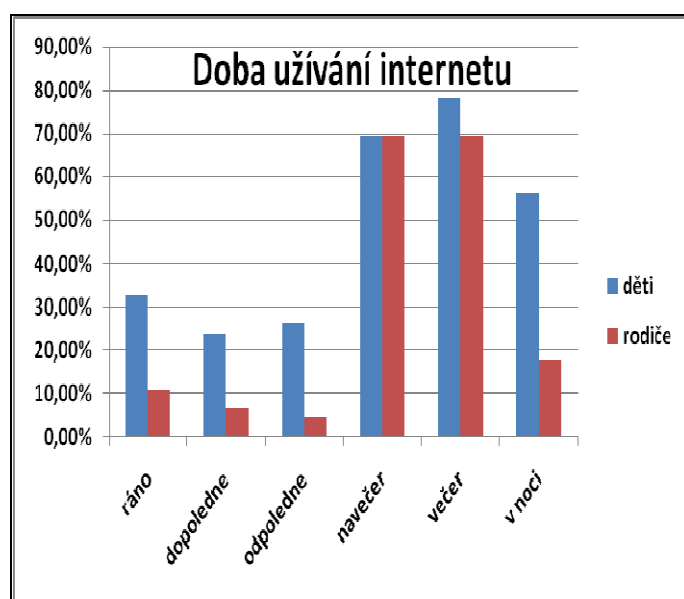
Tab. č. 15 Statistické testování

hypotézy H6

Znaménkový test
Hodnota p 0,002346 < 0,05
= Statisticky významný rozdíl
Povědomí rodičů o časovém rozpětí užívání internetu jejich dětí se významně liší v porovnání se skutečností.

Co se týká doby, kdy děti tráví čas u PC, je zřejmé, že využívají každého okamžiku během dne v různé míře. Šokující však je, že 56% dětí tráví čas na internetu v noci (22.00-6.00)! Shodným tvrzením rodičů a dětí je, že využívají internet navečer (16.00- 19.00) a s malým rozdílem večer, tj. od 19.00 do 22.00 hod. (Graf č. 16). I zde mají rodiče mylnou informovanost (Tab. č. 16).

Graf č. 16 Doba užívání internetu

Tab. č. 16 Statistické testování otázky č. 17

Chí-kvadrát

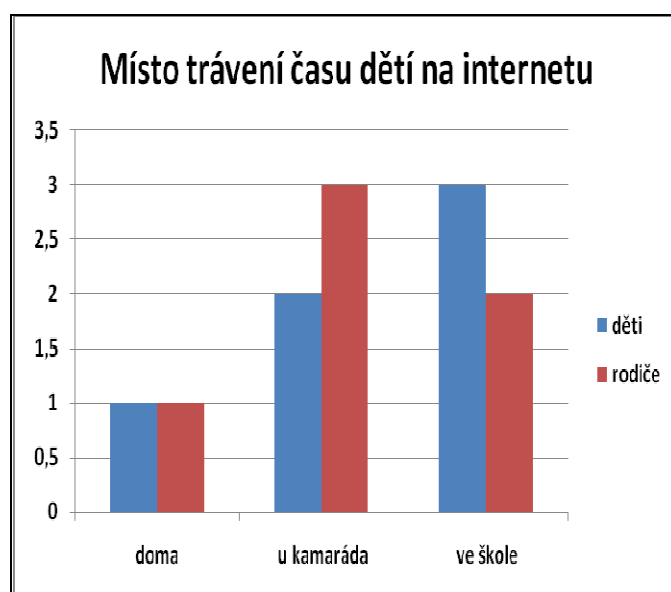
$$x^2_{0,05}(5) = 11,070 < 20,321$$

= Statisticky významný rozdíl

Povědomí rodičů o době užívání internetu jejich dětí se významně liší v porovnání se skutečností.

Úkolem rodičů i dětí bylo vzestupně seřadit místa užívání internetu (Graf č. 17). Děti uvedly, že nejčastěji je to doma, poté u kamaráda a ve škole. V další nabídce byla i knihovna, internetová kavárna, popřípadě mohly doplnit jiné místo. Tyto možnosti však byly označeny v nepatném množství. Zde nebyl statisticky významný rozdíl potvrzen (Tab. č. 17).

Graf č. 17 Místo trávení času na internetu

Tab. č. 17 Statistické testování otázky č. 20

Chíkvadrát

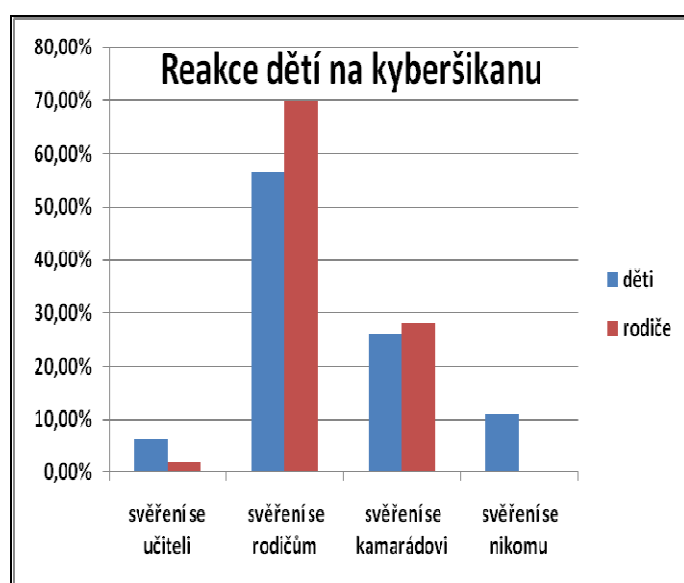
$$x^2_{0,05}(2) = 5,991 > 2,361$$

Povědomí rodičů o místě trávení času jejich dětí na internetu se významně neliší v porovnání se skutečností.

7.6 Reakce dětí na případnou kyberšikanu

Výzkum je zaměřen na projevy rizikového chování dětí a mládeže. Co kdyby se ale staly obětí kyberšikanu? Doplňující otázka a následně i samostatná oblast výzkumu byli tedy směřovány tímto směrem. Získané výsledky od rodičů a dětí se mírně liší. Překvapující je, že 11% tázaných dětí by se v případě kyberšikanu nikomu nesvěřila, což se nedomnívá žádný z rodičů. Proto je opět nutné zprostředkovat potřebné informace o řešení kyberšikanu. Ostatní děti (89%) by problém řešily svěřením se jednotlivým osobám (Graf č. 18).

Graf č. 18 Reakce dětí na kyberšikanu

8 SHRNU TÍ VÝZKUMU

Cílem diplomové práce bylo zjistit, zda jsou rodiče informováni o tom, jak jejich děti skutečně využívají internet v souvislosti s nebezpečím kyberšikany. Pro přesnější zpracování bylo stanoveno a definováno několik výzkumných oblastí. Jednalo se o:

Zprávy přes internet, tj. veškeré zprávy, které jsou odeslány v rámci služeb internetu (chat, SMS, facebook atd.).

Zabezpečení osobních stránek dětí v souvislosti s osobními údaji, tj. jakékoliv informace týkající se určené nebo určité osoby, k níž se osobní údaje vztahují. Např. prvky specifické pro její fyzickou, fyziologickou, psychickou, ekonomickou, kulturní nebo sociální identitu (Bartík, 2010).

Projevy rizikového chování, jenž je takové chování a jednání, v jehož důsledku dochází k prokazatelnému nárůstu zdravotních, sociálních, výchovných a dalších rizik pro jedince nebo společnost (Miovský, 2010).

Činnost dětí na internetu, tj. veškerá aktivita, která je zprostředkována prostřednictvím nabídky internetu a je zvolená vlastní vůlí dítěte.

Čas trávený na PC (internetu), tj. celková doba užívání internetu.

V těchto oblastech byly postupně zjišťovány statisticky významné rozdíly mezi tvrzeními rodičů a jejich dětí. Z výzkumu vyplývá, že existují činnosti spojené s užíváním internetu, o kterých rodiče nemají správné informace. Konkrétně se jednalo se o průměrný počet přijatých a odeslaných zpráv a o časovém rozpětí užívání internetu jejich dětí. Zde by měli rodiče více zaměřit pozornost a věnovat se svým dětem. Byla tedy potvrzena H1, H2 a H6. V dalších stanovených hypotézách tedy statisticky významný rozdíl prokázán nebyl. Rodiče tak mají správné informace o uveřejňování osobních údajů jejich dětí na internetu, o komunikaci jejich dětí s cizími lidmi a o činnosti jejich dětí na internetu. Byly tak zamítnuty hypotézy H3, H4 a H5. I v těchto oblastech se ovšem objevily projevy rizikového chování dětí na internetu, při kterých by kyberšikana mohla vzniknout.

Při zpracování dat však došlo k rozhodnutí, že pro zajímavost budou statisticky ověřeny nejen stanovené hypotézy, ale také další otázky, u kterých to bude možné. Podrobné vyjádření celkových výsledků nabízí tab. č. 18.

8.1 Shrnutí výsledku

V následující tabulce je uveden celkový souhrn výsledků výzkumu týkající se informovanosti rodičů o využívání internetu jejich dětí.

Tab. č. 18 Souhrn výsledků výzkumu

	Rodiče nemají správné povědomí o...	Rodiče mají správné povědomí o ...
1.	počtu přijatých zpráv dětí	uveřejňování osobních údajů jejich dětí
2.	počtu odeslaných zpráv dětí	rozesílání anonymních zpráv jejich dětmi
3.	záměrném posílání provokativních zpráv jejich dětmi	komunikaci jejich dětí s cizími lidmi
4.	formách ubližování mezi dětmi přes internet	činnosti jejich dětí na internetu
5.	časovém rozpětí užívání internetu jejich dětí	registraci jejich dětí na internetu
6.	době užívání internetu jejich dětí	místě trávení času jejich dětí na internetu
7.	dostatečně projevovaném zájmu o děti užívající internet	o dovednosti práce jejich dětí na PC (internetu)
8.	dodržování stanovených pravidel omezující přístup na PC	

Jelikož se ukázalo, že děti mají tendence k projevům rizikového chování při užívání internetu a také že rodiče nejsou správně informováni o všech činnostech, které děti přes internet vykonávají, došlo k rozhodnutí stanovit opatření k prevenci. V případě žáků byl připraven plán preventivních programů kyberšikany v jednotlivých třídách II. stupně ZŠ ve Vlachovicích. Domluva na termínech realizace proběhla na základě komunikace se školním metodikem prevence. Programy byly realizovány v II. pololetí školního roku 2010/2011. Jelikož je program velmi variabilní, nebyl problém jej případně upravit pro různé věkové skupiny žáků II. stupně.

Zážitkové sezení umožňovalo různorodé pojetí pro aktuální požadavky třídy zjištěné z průzkumů. Realizace programů „i-nebezpečí.cz“ zaměřené na prevenci kyberšikany nejsou další součástí výzkumu. Slouží jen jako příklad další návazné práce se skupinou v případě zajištění prevence.

Pro rodiče i žáky byly ve škole přenechány informativní letáky (příloha č. 3,4) o nebezpečí kyberšikany a způsobu prevence v domácím prostředí. Tyto materiály byly vytvořeny na základě zpracované teorie a doporučení odborníků zabývajících se touto problematikou. Budou k dispozici nejen pro zúčastněné skupiny ve výzkumu, ale postupně také dalším účastníkům programu „i-nebezpečí.cz“. Může se jednat o žáky z téměř 15 školských zařízení, se kterými Poradenské centrum dlouhodobě spolupracuje na základě uzavřené smlouvy.

ZÁVĚR

K výběru téma diplomové práce mě inspirovala dlouhodobá praxe v Poradenském centru R-Ego a fenomén kybernetické šikany, který se začal projevovat v souvislosti s rozvojem informačních a komunikačních technologií (internet, mobilní telefony atd.). Děti, jakožto běžní uživatelé internetu jsou tak ohroženi tímto sociálně patologickým jevem i z bezpečí domova. Většina z nich bohužel v důsledku nepřiměřeného trávení volného času u PC nepotřebuje naplnit své ambice a představy v reálném světě. Takoví jedinci unikají do virtuální reality, která jim nabízí "bezpečný svět" zajišťující navíc vysoký stupeň anonymity pro komunikaci, kterou by si v běžném životě nedovolili.

Řešením problematiky kyberšikany může být prevence, která je ústředním tématem práce. Teoretická část popisuje informace o kyberšikaně se zaměřením na charakteristické rysy, jednotlivé typy, specifické projevy a typy kyberagresorů. Dále jsou uvedeny jednotlivé hrozby užívání internetu, respektive, prostřednictvím kterých služeb hrozí nebezpečí kyberšikany. V neposlední řadě je pozornost věnována prevenci ze strany Poradenského centra R-Ego, které zajišťuje programy specifické primární prevence ve školských zařízeních, konkrétně se jedná o program i-nebezpečí.cz, jenž je určen pro prevenci kyberšikany. Důležitým článkem je však i prevence ze strany rodiny. Touto cestou je i směřován vlastní výzkum.

Je proto nezbytné informovat jak děti, tak i rodiče o nebezpečích, které lze v kyberprostoru potkat. Cílem praktické části práce bylo především monitorování informovanosti rodičů o využívání internetu jejich dětmi s následnou realizací preventivních opatření směřovanou právě rodičům a dětem prostřednictvím školského zařízení. Byl tak zajištěn odpovídající systém prevence škola→Poradenské centrum R-Ego→žáci→rodiče. Ve větší míře se bohužel potvrdilo, že rodiče nemají správné povědomí o skutečném využívání internetu. Prevence je zde tedy nezbytná, v tomto případě dlouhodobá a pro tuto práci by mohla být dalším předmětem výzkumu ve formě experimentu.

Lidská identita v kyberprostoru je stále důležitější a stává se nedílnou součástí našich každodenních životů. Děti (žáci) i jejich rodiče si musí uvědomit, že kyberprostor funguje jinak než skutečný svět a že (ne)má pravidla. Je to svět chaosu, kde se díky jen malé neopatrnosti může kdokoliv dozvědět, kde bydlíme, co jsme měli k snídani, co máme rádi, co naopak ne, s kým se bavíme atd.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

1. BARTÍK, V. *Ochrana osobních údajů v aplikační praxi: vybrané otázky*. Praha: Linde, 2010. 263 s. ISBN 978-80-7201-817-8.
2. ELLIOTTOVÁ, M. *Jak ochránit své dítě*. Praha: Portál, 2000. 160 s. ISBN 80-7178-419-2.
3. GAJDOŠOVÁ, E. HERÉNYIOVÁ, G. *Rozvíjení emoční inteligence žáků: Prevence šikanování, intolerance a násilí mezi dospívajícími*. Praha: Portál, 2006. 325 s. ISBN 80-7367-115-8.
4. HABER, J. *Cyberbullying* [online]. 2009, [cit.2010-08-01]. Dostupné z: < <http://www.respectu.com/cyberbullying.htm>>.
5. HARTLOVÁ, L. *Kyberšikana* [online]. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci. Cyrilometodějská teologická fakulta. Katedra křesťanské výchovy, 2010. 67 s. [cit.2010-09-01]. Vedoucí diplomové práce Doc. Dr. Rudolf Smahel, Th.D. Dostupné z: < <http://theses.cz/id/wpl5ah/96331-148528384.pdf>>.
6. CHRÁSKA, M. *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu*. Praha: Grada, 2007. ISBN 978-80-247-1369-4.
7. KOLÁŘ, M. *Bolest šikanování*. Praha: Portál, 2001. 256 s. ISBN 80-7178-513-X.
8. KREJČÍ, V. *Co je kyberšikana?* [online]. 2009, [cit.2009-22-05]. Dostupné z: < <http://cms.e-bezpeci.cz/content/view/14/39/lang,czech/>>.
9. KREJČÍ, V. *Nebezpečné komunikační praktiky* [online]. 2008, [cit.2008-05-06]. Dostupné z: < <http://cms.e-bezpeci.cz/content/view/36/39/lang,czech/>>.
10. KREJČÍ, V. *Kyberšikana- kybernetická šikana*. Olomouc: 2010. 72 s. ISBN 978-80-254-7791-5.
11. KOPECKÝ, K.; KREJČÍ, V. *Rizika virtuální komunikace: Příručka pro učitele*. Olomouc: NET UNIVERSITY, 2010. 34 s. ISBN 978-80-254-7866-0.
12. MIOVSKY, M. a kol. *Primární prevence rizikového chování ve školství*. Praha: Sdružení SCAN, 2010. 253 s. 978-80-87258-47-7.
13. Občanské sdružení R-Ego. *Operační manuál*. Slavičín: 2010a. 32 s.
14. Občanské sdružení R-Ego. *Programy specifické primární prevence 2010/2011*. Slavičín: 2010b. 28 s.
15. OBST, O. *Manažerské minimum pro učitele*. Olomouc: Pedagogická fakulta, 2006. ISBN 80-244-1359-0.
16. Olomoucký kraj. *Patron bezpečného netu- příručka pro rodiče*. Olomouc: 2010. 46s.

17. POKORNÝ, V., TELCOVÁ, J., TOMKO, A. *Prevence sociálně patologických Jevů: Manuál praxe*. Vydání třetí, rozšířené. Brno: Ústav psychologického poradenství a diagnostiky r. s., 2003. ISBN 80-86568-04-0.
18. ROTTOVÁ, N. a kol. *Kyberšikana a její prevence: Příručka pro učitele*. Plzeň: Člověk v tísni, o.p.s. Statutární město Plzeň, 2009. ISBN 978-80-86961-78-1.
19. SAFER INTERNET. *Rodinný balíček o internetové bezpečnosti: Krocení webu*. Brussels: InSafe, 2008a. ISBN 978 90 78209 57 7.
20. SAFER INTERNET. *Výroční zpráva 2009. České Národní centrum bezpečnějšího internetu*, 2008b. s. 26.
21. SAK, P. *Člověk a vzdělání v informační společnosti*. Vyd. 1 Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-230-0.
22. STAVJANÍK, M.; RAKOVÁ, E.; TONCROVÁ; H. MEDVEDOVÁ, H. *Studentská vědecká odborná činnost- Projekt ŠIKANA IN@Č*. Zlín: Univerzita Tomáše Bati. Fakulta humanitních studií, 2010. 24.s.
23. *Trestní zákoník a trestní řád : úplné znění k 1.1.2010*. Olomouc: ANAG, 2009. 423 s. ISBN 978-80-7263-561-0.
24. VÁGNEROVÁ, K., BAJEROVÁ, M. *Minimalizace šikany: praktické rady pro rodiče*. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-611-7.
25. VAŇKÁTOVÁ, E. *Kyberšikana*. ProPrev, o.s. Pedagogická a psychologická diagnostika, 2010. 28. s.
26. VYKOPALOVÁ, H. *Sociálně patologické jevy v současné společnosti*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2001. ISBN 8024403374.
27. WILARD, N. *Cyber-Safe Kids, Cyber-Savvy Teens, Cyber-Secure Schools*. Center for Safe and Responsible Use of the Internet: 2007. s. 15.
28. WOLF, J. *Antropologie pro každý den*. Praha: ARSCI 2004. ISBN 80-86078-42-6.
29. ŽALOUĐÍKOVÁ, I. a kol. *Normální je nekouřit: Program podpory zdraví a prevence kouření pro mladší školní věk (7-11 let)*. Brno: Masarykova Univerzita, 2009. ISBN 978-80-210-5021-1.

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

ČR	Česká republika
ICQ	Fonetický přepis věty I seek you- „Hledám tě“
ICT	Information and Communication Technologies- informační a komunikační technologie
PC	Personal computer- osobní počítač
SMS	Short message servise- služba krátkých textových zpráv
SVOČ	Studentská vědecká odborná činnost
ZŠ	Základní škola

SEZNAM OBRÁZKŮ

Graf č. 1 Průměr přijatých zpráv dětí

Graf č. 2 Průměr odeslaných zpráv dětí

Graf č. 3 Hesla osobních stránek dětí

Graf č. 4 Omezení přístupu na PC

Graf č. 5 Komunikace dětí s cizími lidmi

Graf č. 6 Záměrné posílání škodlivých zpráv dětí

Graf č. 7 Záměrné posílání provokativních zpráv

Graf č. 8 Záměrné rozesílání anonymních zpráv

Graf č. 9 Formy ubližování přes internet

Graf č.10 Oblíbená činnost dětí na internetu

Graf č. 11 Registrace dětí na internetu

Graf č. 12 Hodnocení práce dětí na PC

Graf č. 13 Zájem rodičů o činnost dětí na internetu

Graf č. 14 Pořadí nejoblíbenějších činností dětí ve volném čase

Graf č. 15 Čas trávený na internetu

Graf č. 16 Doba užívání internetu

Graf č. 17 Místo trávení času na internetu

Graf č. 18 Reakce dětí na kyberšikanu

SEZNAM TABULEK

Tab. č. 1 Přehled trestních činů

Tab. č. 2 Poradenské centrum R-Ego v systému prevence školských zařízení

Tab. č. 3 Statistické testování hypotézy H1

Tab. č. 4 Statistické testování hypotézy H2

Tab. č. 5 Statistické testování hypotézy H3

Tab. č. 6 Statistické testování otázky č. 5

Tab. č. 7 Statistické testování H4

Tab. č. 8 Statistické testování otázky č. 10

Tab. č. 9 Statistické testování otázky č. 11

Tab. č. 10 Statistické testování otázky č. 18

Tab. č. 11 Statistické testování H5

Tab. č. 12 Statistické testování otázky č. 14

Tab. č. 13 Statistické testování otázky č. 3

Tab. č. 14 Statistické testování otázky č. 4

Tab. č. 15 Statistické testování H6

Tab. č. 16 Statistické testování otázky č. 17

Tab. č. 17 Statistické testování otázky č. 20

Tab. č. 18 Souhrn výsledků výzkumu

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha P I. Dotazník pro žáky

Příloha P II. Dotazník pro rodiče

Příloha P III. Informativní leták pro rodiče

Příloha P IV. Informativní leták pro děti

Příloha P V. Certifikát SVOČ

PŘÍLOHA P I: DOTAZNÍK PRO DĚTI

Ahoj,

tento dotazník se týká možností trávení času na internetu, ale i nebezpečí, se kterým se tam můžeš setkat. Nejprve vyplň základní údaje o sobě, pak přejdi na jednotlivé otázky, kdy zakroužkuj pouze jednu správnou odpověď (otázky č. 1-12). Jsou zde však i otázky, kde máš možnost zaznačit více odpovědí (13-20).

Jsem dívka/chlapec Věk:..... Třída:..... Škola:.....

U následujících otázek označ pouze jednu odpověď.

1. Kolik zpráv ti v průměru denně přijde přes internet?
2. Kolik zpráv denně v průměru přes internet odešleš?
3. Jakou školní známkou bys ohodnotil svoji šikovnost práce na internetu? 1 2 3 4 5
4. Zajímají se rodiče o to, co přesně na internetu děláš?
 - a) Ne, vůbec neví, jak využívám internet.
 - b) Někdy mi nakouknou přes rameno, ale ve skutečnosti neví, co právě dělám na internetu.
 - c) Občas se mě zeptají, co dělám na internetu, a chtějí vysvětlení mé činnosti.
 - d) Vždy se zajímají, jak trávím volný čas na internetu a vždy ví, které stránky navštěvuji.
5. Platí u vás doma nějaká omezení přístupu na PC?(zaheslovaný počítač, zakázané konkrétní stránky, omezený čas u PC, atd.)
 - a) Ano (napíš jaká omezení).....
 - b) Ne
6. Hesla k osobním stránkám (e-mail, facebook, atd.)
 - a) Víím jen já
 - b) Vědí rodiče, nebo ti, kterým věřím
 - c) Vědí i další osoby
7. Snažil (a) ses někdy získat heslo od jiné osoby? (např. od kamaráda)
 - a) Ano (ve zkratce popiš).....
 - b) Ne
8. Stalo se ti někdy, že si se na internetu bavil(a) i s lidmi, které ve skutečnosti neznáš?
 - a) Ano, přes internet se bavím i s lidmi, které jsem nikdy neviděl(a) a osobně je neznám.
 - b) Občas se mi to stane, ale většinou se bavím s lidmi, které znám osobně.
 - c) Ne, vždy totiž vím, s kým se na internetu bavím (s kým mluvím), protože danou osobu znám i osobně.
9. Poslal(a) jsi někomu záměrně obtěžující nebo urážející zprávu, jejíž obsah bys příjemci nikdy neřekl(a) „z očí do očí“?
 - a) Ano, protože osobně bych to nedokázal(a).
 - b) Ne, takové zprávy neposílám.
 - c) Nevím, nejsem si toho vědom(a).
10. Udělal(a) sis někdy záměrně na internetu z někoho legraci? (vtíp, lež, vyzrazení tajemství, očernění osoby)
 - a) Ano (ve zkratce popiš).....
 - b) Ne
11. Rozesílal(a) si někdy záměrně anonymní zprávy s nemilým obsahem pro příjemce? (prostřednictvím SMS na internetu, či pod přezdívkou odkudkoliv)
 - a) Ano (ve zkratce popiš).....
 - b) Ne
12. Co bys udělal(a), kdyby ses stal(a) terčem jakéhokoliv škodlivého chování na internetu?
 - a) Řekl(a) bych to nejdříve svému učiteli/učitelce.
 - b) Řekl(a) bych to nejdříve rodičům.
 - c) Svěřil(a) bych se nejdříve kamarádovi/kamarádce.
 - d) Neřekl(a) bych to nikomu.
 - e) Nevím.

U následujících otázek máš možnost zaznačit více odpovědí:

13. Jaká je tvá nejoblíbenější činnost na internetu?
 a) Navštěvuji sociální sítě (facebook, youtube, ICQ, lidé, chat, atd).
 b) Vyřizuji poštu na e-mailu.
 c) Stahuji nebo poslouchám hudbu.
 d) Stahuji nebo sleduji filmy.
 e) Hraji hry.
 f) On-line chatuji (icq, chat, skype, facebook, atd).
 g) Hledám materiály do školy.
 h) Navštěvuji pro mě zakázané stránky (sex, porno, atd.).
 i) Sleduju aktuální zprávy (celebrity, politika, sport, atd.).
 j) Ji-
 né.....

14. Jsem zaregistrovaný(á) na:
 a) ICQ,
 b) E-MAILU,
 c) FACEBOOKU,
 d) LIDECH,
 e) SKYPU,
 f) stánkách s hrami,
 g) jiné (doplň).....
15. Které informace o sobě klidně zveřejníš na internetu?
 a) Jméno,
 b) příjmení,
 c) adresu,
 d) telefon,
 e) e-mail,
 f) fotky,
 g) videa,
 h) zprávy o tom, co právě dělám, nebo jak se zrovna cítím,
 i) informace o mé rodině,
 j) Ji-
 né.....

16. Vyznač barevně na ciferníku jednotlivé hodiny, kdy trávíš čas na PC.
17. Kdy využíváš internet?
 a) Ráno,
 b) dopoledne,
 c) odpoledne,
 d) navečer,
 e) večer,
 f) v noci.
18. Jaké formy ublížení se dle tvého názoru nejčastěji na internetu objevují? (vlastní zkušenosti, zkušenosti kamarádů)
 a) Pomlouvání
 b) posmívání,
 c) nadávky,
 d) zastrašování,
 e) vyhrožování,
 f) sexuální obtěžování,
 g) Ji-
 né.....

- h) nevím.
19. Seřaď následující činnosti od 1 po 9-10 tak, jak je máš v oblíbenosti (1=nejoblíbenější, 9-10=nejméně oblíbená)
 a)PC (internet, hry).
 b)Sport (tanec, jízda na kole, pohybové aktivity).
 c)Čtení knih nebo časopisů.
 d)Hra na hudební nástroj.
 e) Péče o zvíře (např. domácí mazlíček).
 f) Kamarádi (procházky, budování společného místa- klubovny, „bunkry“).
 g)Televize (filmy, seriály, atd.).
 h)Malování, modelování nebo jiné výtvarné činnosti.
 i) Výlety s rodiči, dovolená.
 j)(jiné).....
20. Seřaď od 1 po 5-6, kde nejčastěji trávíš čas na internetu? (1=nejčastěji, 5-6=nejméně)
 a)Doma,
 b)ve škole,
 c)v knihovně,
 d)v internetové kavárně,
 e)u kamaráda,
 f)jinde.....
 g) nechodím na internet.

Děkuji za odpovědi☺

PŘÍLOHA P II: DOTAZNÍK PRO RODIČE

Vážený rodiče,

Dostává se k Vám dotazník týkající se rizikového chování Vašeho dítěte na internetu. Cílem je zmapovat skutečné využívání internetu dětí ve volném čase a předejít tak „novému“ nežádoucímu jevu ve společnosti – **kyberšikaně** (tj. forma šikany, která znamená zneužití komunikačních prostředků -např. internetu- k opakovanému nepřátelskému chování jednotlivce i skupiny se záměrem poškození jiných osob).

Nejprve vyplňte základní údaje o sobě. U otázek č. 1-12 zakroužkujte pouze jednu odpověď. Naopak u otázek č. 13-20 máte možnost zaznačit odpovědi více.

Jsem matka/otec Věk:..... Třída dítěte:..... Škola:.....

U následujících otázek označte pouze jednu odpověď.

<p>1. Zkuste odhadnout, kolik zpráv asi přijde Vašemu dítěti denně přes internet?</p> <p>2. Zkuste odhadnout, kolik zpráv Vaše dítě asi denně přes internet odešle?</p> <p>3. Jakou školní známkou byste ohodnotil (a) šikovnost Vašeho dítěte v práci na internetu?
1 2 3 4 5</p> <p>4. Myslíte si, že víte přesně to, co Vaše dítě dělá na internetu dělá?
e) Ne, vůbec nevím, jak využívá internet.
f) Někdy mu nakouknou přes rameno, ale ve skutečnosti nevím, co právě dělá na internetu.
g) Občas se jej zeptám, co dělá na internetu, a chci přesné vysvětlení činnosti.
h) Vždy se zajímám, jak tráví volný čas na internetu a vždy vím, které stránky navštěvuje.</p> <p>5. Platí u vás doma nějaká omezení přístupu na PC?(zaheslovaný počítač, zakázané konkrétní stránky, omezený čas u PC, atd.)
a) Ano (napište jaká omezení).....
.....
b) Ne</p> <p>6. Hesla osobních stránek Vašeho dítěte (e-mail, facebook, atd.) dle Vašeho názoru:
d) zná jen samo dítě.
e) znáte i vy, nebo ti, kterým Vaše dítě důvěřuje.
f) znají i další osoby.</p> <p>7. Myslíte si, že se někdy Vaše dítě snažilo získat heslo od jiné osoby?
a) Ano (ve zkratce popište).....
.....</p> | <p>b) Ne</p> <p>8. Myslíte si, že Vaše dítě komunikuje na internetu i s lidmi, které ve skutečnosti nezná?
a) Ano, přes internet se baví i s lidmi, které nikdy neviděl(a) a osobně je nezná.
b) Občas se to stane, ale většinou se baví s lidmi, které zná osobně.
c) Ne, vždy totiž ví, s kým se na internetu baví, protože danou osobu zná i osobně.</p> <p>9. Myslíte si, že Vaše dítě někdy někomu poslalo záměrně obtěžující nebo urážející zprávu?
a) Ano.
b) Ne, takové zprávy neposílá.
c) Nevím, nejsem si toho vědom (a).</p> <p>10. Myslíte si, že si někdy Vaše dítě udělalo záměrně na internetu z někoho legraci? (vtip, lež, vyzrazení tajemství, očernění osoby)
a) Ano (ve zkratce popiš).....
.....
b) Ne</p> <p>11. Domníváte se, že Vaše dítě někdy někomu rozesílalo záměrně anonymní zprávy s nemilým obsahem pro příjemce? (prostřednictvím SMS na internetu, či pod přezdívkou odkudkoliv)
a) Ano (ve zkratce popiš).....
.....
b) Ne</p> <p>12. Co si myslíte, že by Vaše dítě udělalo, kdyby se stalo terčem jakéhokoliv škodlivého chování na internetu?
f) Řekl(a) by to nejdříve svému učiteli/učitelce.
g) Řekl(a) by to nejdříve nám rodičům.
h) Svěřil(a) by se nejdříve kamarádovi/kamarádce.
i) Neřekl(a) by to nikomu.</p> |
|--|---|

U následujících otázek máte možnost zaznačit více odpovědí:

13. Jaká je podle Vás nejoblíbenější činnost Vašeho dítěte na internetu?
- k) Návštěva sociálních sítí (facebook, youtube, ICQ, lidé, chat, atd).
 - l) Vyřizování pošty na e-mailu.
 - m) Stahování nebo poslech hudby.
 - n) Stahování nebo sledování filmů.
 - o) Hry.
 - p) On-line chat (icq, chat, skype, facebook, atd).
 - q) Vyhledávání materiálů do školy.
 - r) Návštěva zakázaných stránek (sex, porno, atd.).
 - s) Sledování aktuálních zpráv (celebrity, politika, sport, atd.).
 - t) Jiné.....
14. Kde si myslíte, že je Vaše dítě zaregistrované:
- a) ICQ,
 - b) E-MAILU,
 - c) FACEBOOKU,
 - d) LIDECH,
 - e) SKYPU,
 - f) stánkách s hrami,
 - g) jiné (doplňte).....
15. Zaznačte informace, o kterých se domníváte, že je Vaše dítě o sobě zveřejňuje na internetu:
- k) Jméno,
 - l) příjmení,
 - m) adresu,
 - n) telefon,
 - o) e-mail,
 - p) fotky,
 - q) videa,
 - r) zprávy o tom, co právě dělám, nebo jak se zrovna cítím,
 - s) informace o mé rodině,
 - t) jiné.....
16. Vyznačte na ciferníku časové intervaly, kdy si myslíte, že Vaše dítě tráví čas na internetu.
17. Kdy si myslíte, že Vaše dítě využívá internet?
- a) Ráno,
 - b) dopoledne,
 - c) odpoledne,
 - d) navečer,
 - e) večer,
 - f) v noci.
18. Jaké formy ublížení se dle vašeho názoru nejčastěji na internetu objevují? (vlastní zkušenosti, zkušenost dětí)
- i) Pomlouvání,
 - j) posmívání,
 - k) nadávky,
 - l) zastrašování,
 - m) vyhrožování,
 - n) sexuální obtěžování,
 - o) jiné.....
 - p) nevím.
19. Seřadte následující činnosti od 1 po 9-10 tak, jak se domníváte, že je má Vaše dítě v oblíbě (1=nejoblíbenější, 9-10=nejméně oblíbená)
- a)PC (internet, hry).
 - b)Sport (tanec, jízda na kole, pohybové aktivity).
 - c)Čtení knih nebo časopisů.
 - d)Hra na hudební nástroj.
 - e) Péče o zvíře (např. domácí mazlíček).
 - f) Kamarádi (procházky, budování společného místa-klubovny, „bunkry“).
 - g)Televize (filmy, seriály, atd.).
 - h)Malování, modelování nebo jiné výtvarné činnosti.
 - i)Výlety s rodiči, dovolená.
 - j)(jiné).....
20. Seřadte od 1 po 5-6, kde si myslíte, že Vaše dítě nejčastěji tráví čas na internetu. (1=nejčastěji, 5-6=nejméně)
- h)Doma,
 - i)ve škole,
 - j)v knihovně,
 - k)v internetové kavárně,
 - l)u kamaráda,
 - m)jinde.....
 - n) nechodí na internet.

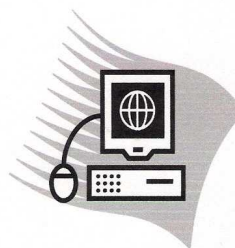
Děkuji za odpovědi.

Rady jak předejít kyberšikaně svého dítěte na internetu...

1. Zájem o dítě...

- Komunikovat** s dítětem o využívání internetu.
- Naslouchat** dítěti, pozorování změn v chování.
- Zapojit se** do aktivit dítěte na internetu.
- Zajímat se** o osoby, se kterými dítě komunikuje přes internet.
- Povzbuzovat** dítě v rozvoji gramotnosti na PC.
- Pomáhat** dítěti v dodržování slušného chování na internetu.
- Vysvětlovat** dítěti informace, které získal na internetu.
- Chválit** dítě za dodržování pravidel užívání PC a internetu.

2. Sebezdokonalování

- Vzdělávat se** v počítačové gramotnosti, hledání nových informací.
- Zájem o novinky** a trendy týkající komunikačních technologií.
- Věnovat pozornost internetové kriminalitě** sledováním médií.
- Jít příkladem dítěti.**
- Stát za svým rozhodnutím** a neustoupit ze svého příkazu.
- Převzít iniciativu**, ohlášení nevhodného materiálu.

3. Důslednost

- Umístění počítače** do společenské místnosti.
- Vytvoření, vyvěšení a dodržování jasných pravidel** práce na internetu.
- Kontrola dodržování pravidel** a stanovení trestu za jejich porušení.
- Netrestat prostřednictvím zákazu internetu** .
(děti si najdou jinou cestu k internetu)
- Diskuse o volbě přihlašovacích jmen a materiálů**, které o sobě dítě na internetu zveřejňuje (čím méně zveřejněných os. informací, tím lépe).
- Poučení o nezákonném chování.**
- Vytvořit na internetu seznam oblíbených stránek** vhodných pro dítě.
- Kontrola historie** navštívených stránek.
- Zabezpečení PC** .

Užitečné odkazy:
www.saferinternet.cz
www.pomoconline.cz
www.e-bezpeci.cz

Pamatujte, že obětí kyberšikan se může stát každý uživatel internetu!!!

PŘÍLOHA P IV: INFORMATIVNÍ LETÁK PRO DĚTI

Jak se vyhnout kyberšikaně...

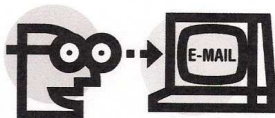

Pamatuj
na následující
pravidla
užívání internetu:

1. Měj na paměti, že na druhém konci je člověk a ne počítač.
2. Dodržuj pravidla slušného chování tak, jako v reálném světě.
3. Nebuď útočný a agresivní.
4. Neočekávej okamžitou pozornost či odpověď ve virtuálním světě. Každý může mít jinak rychlé připojení k internetu, nebo nemusí být zrovna u PC.
5. Dobře si promysli to, co odesíláš.
6. Taktně zjisti, kdo je adresát zprávy v případě seznamování.
7. Taktně ukonči rozhovor když chceš, i když adresát nesouhlasí.
8. Pomáhej kamarádům, když si neví rady v práci na internetu a naopak nezneužívej své vědomosti na úkor druhých.
9. Respektuj ostatní osoby včetně jejich soukromí.
10. Odpouštěj případné chyby druhých.
11. Neporušuj autorská práva.
12. Neuváděj své osobní údaje a v žádném případě nikomu nesděluj heslo.
13. Nikomu neposílej své fotografie, ani fotografie rodiny a známých.
14. Pomoz kamarádovi, pokud je kyberšikanován.
15. Neopěťuj vulgární komunikaci, staviš se tak do role agresora..
16. Nechoď na schůzku domluvenou přes internet bez vědomí blízkých osob.
17. Neotevírej poštu od neznámého adresáta z důvodu šíření virů.
18. Nevěř všem informacím na internetu, nebuď přehnaně důvěřivý.
19. Seznam se s pravidly navštěvované stránky.

Užitečné odkazy:
www.saferinternet.cz
www.pomoconline.cz
www.e-bezpecni.cz

A také pamatuj, že máš spoustu jiných možností, než trávení času u počítače!!!

PŘÍLOHA P V: CERTIFIKÁT SVOČ

 Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

SVOČ

Studentská vědecká a odborná činnost na Fakultě humanitních studií
2009/2010

CERTIFIKÁT

Bc. Eva Raková

.....
jméno a příjmení

25. 11. 1986

.....
datum narození

se úspěšně zapojila do soutěže SVOČ účastí na projektu

ŠIKANA in@č

Ve Zlíně dne 1. června 2010

.....
prof. PhDr. Vlastimil Švec, CSc.
děkan Fakulty humanitních studií